

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย ซึ่งจะเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

๒.๑. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

๒.๒ หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางพลีน้อย ตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้

๒.๔ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับแบบฝึกทักษะ

๒.๕ แนวคิด ทฤษฎี หลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๖ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

๑. หลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้^๑

๑. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และ คุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

๒. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสดำเนินการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. ๒๕๕๒). หน้า ๔ - ๕.

๓. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

๔. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้

๕. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๖. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

๒. วิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑

วิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ^๒

๓. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้^๓

๑. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

๓. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

๔. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๕. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

๔. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้^๔

๔.๑ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ ๕ ประการ ดังนี้

๑. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรอง เพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

๒. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

๓. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

๔. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

๕. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้ เทคโนโลยี ด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

^๔ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, หน้า ๖.

๔.๒ คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้^๕

๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
๒. ซื่อสัตย์สุจริต
๓. มีวินัย
๔. ใฝ่เรียนรู้
๕. อยู่อย่างพอเพียง
๖. มุ่งมั่นในการทำงาน
๗. รักความเป็นไทย
๘. มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

๕. ความสำคัญของรายวิชากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก^๖

๖. เนื้อหาสาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่าง ๆ ไว้ ดังนี้^๗

๑. ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนา

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

ตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

๒. หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคม ปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลุกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่าง สันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

๓. เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๔. ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

๕. ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่าง ๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๗. สารการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑

สารการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องเรียนรู้สารการเรียนรู้ สารการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เน้นการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข การเป็นพลเมืองดี ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา การเห็นคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความรักชาติ และภูมิใจในความเป็นไทย^๘

^๘ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, หน้า ๘.

๘. มาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑

มาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังนี้^๙

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษา พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่าง สันติสุข

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และ ธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทาง เศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถ วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง ซึ่งมีผล ต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้มีเนื้อหาอยู่ในสาระที่ ๓ : เศรษฐศาสตร์ มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดำรงชีวิต อย่างมีดุลยภาพ

๙. คุณภาพผู้เรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑

คุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ผู้เรียนจะมีความรู้ ความสามารถและ คุณลักษณะครอบคลุมในด้านต่าง ๆ ดังนี้^{๑๐}

๑. มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาประเทศไทยเปรียบเทียบกับ ประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ในโลก เพื่อพัฒนาแนวคิด เรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๒. มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณได้รับการพัฒนาแนวคิด และ ขยายประสบการณ์ เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ในโลก ได้แก่ เอเชีย ออสเตรเลีย โอเชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ ในด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์และ ภูมิศาสตร์ ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ และสังคมศาสตร์

๓. รู้และเข้าใจแนวคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคต สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตและวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

^{๑๐} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, หน้า ๑๐.

๒.๒ หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางพลีน้อย ตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางพลีน้อย เป็นหลักสูตรที่โรงเรียนได้พัฒนาขึ้น ตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นคนดีมีปัญญา มีศักยภาพ มีความรู้ทางวิชาการควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณธรรม ดังปรัชญาของโรงเรียน “นตฺถิ ปญญา สมา อาภา แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี” และจัดการศึกษา ในการพัฒนาผู้เรียน ทุกคนให้มีคุณภาพด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และรู้จักแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง^{๑๑}

๑. วิสัยทัศน์ของโรงเรียน

สร้างปัญญา รักษาไว้ซึ่งคุณธรรม ความเป็นไทย ก้าวไกลด้วยเทคโนโลยี มีความสุขดีอยู่ในสังคมเศรษฐกิจพอเพียง

๒. พันธกิจ

๑. นักเรียนมีความรู้ตามหลักสูตร
๒. ปฏิบัติตามคุณธรรม ๘ ประการ
๓. รักความเป็นไทย
๔. มีความรู้ด้านเทคโนโลยีเหมาะสมกับวัย
๕. ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๓. เป้าหมายของการจัดการศึกษาของโรงเรียน

โรงเรียนวัดบางพลีน้อยได้กำหนดทิศทางและเป้าหมายของการจัดการศึกษา ดังนี้

๑. ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
๒. จัดการศึกษาโดยยึดหลัก “นักเรียนเป็นสำคัญ” ให้โอกาสนักเรียนได้เรียนได้เรียนตามความถนัด ความสนใจและได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพให้มากที่สุด
๓. จัดการศึกษาโดยให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยี ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ความสัมพันธ์ทางสังคม ประวัติศาสตร์ การเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การจัดการ การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต

^{๑๑} โรงเรียนวัดบางพลีน้อย, หลักสูตรสถานศึกษา : วิสัยทัศน์/พันธกิจ/เป้าหมาย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://data.bopp-obec.info/web/?School_ID=1011570099. [๒๕ ก.ย. ๒๕๖๐].

๔. จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ตลอดจนจัดสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้สมบูรณ์และทันสมัย สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาสูงขึ้น

๕. สนับสนุนให้มีการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพโดยส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ

๔. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

โรงเรียนวัดบางพลีน้อยมีการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนใน ๓ ด้าน คือด้านการบริหารจัดการรวมทั้งผู้บริหารและครูผู้สอน ด้านปัจจัยพื้นฐานและด้านวิชาการที่เน้นความเป็นเลิศ สำหรับด้านวิชาการโรงเรียนได้กำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน โดยเน้นความสำคัญของเนื้อหาสาระในกลุ่มสาระการเรียนรู้และจัดสาระเพิ่มเติมตามที่นักเรียนเลือกอย่างหลากหลายเพื่อสร้างประสบการณ์ชีวิตให้กับนักเรียนอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ยังเน้นความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้อย่างคล่องแคล่วทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน โดยมีแนวทางการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

๑. การจัดการเรียนการสอนในสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์โดยมุ่งเน้นการใช้หนังสือตำราเรียนและสื่อประกอบการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ

๒. การจัดการเรียนการสอนในสาระการเรียนรู้อื่น ควรศึกษาหนังสือ ตำราเรียนและสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศนำมาเทียบเคียงเนื้อหาสาระและประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

๓. การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และการเผยแพร่ผลงานของสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ICT) และระบบออฟไลน์ (Offline) รวมทั้งส่งเสริมการคิดผลิตชิ้นงานอย่างสร้างสรรค์ให้มากขึ้น

๔. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการของห้องเรียนคุณภาพ สนับสนุนให้มีการปรับลดเวลาในการสอนของครูในห้องเรียนและเพิ่มเวลาการเรียนรู้ของนักเรียนนอกห้องเรียนให้มากขึ้นเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง

๕. จัดเตรียมและพัฒนาครูให้มีความสามารถ ใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสารและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน

๖. การจัดการเรียนการสอนสาระเพิ่มเติมที่เป็นสากล จำนวน ๔ สาระหลัก ได้แก่

๖.๑ ทฤษฎีความรู้

๖.๒ การเขียนความเรียงขั้นสูง

๖.๓ กิจกรรมโครงงานสาธารณประโยชน์ที่เกิดจากการคิดสร้างสรรค์สู่การปฏิบัติของนักเรียน

๖.๔ นักเรียนมีวิสัยทัศน์และคุณลักษณะพึงประสงค์เป็นพลเมืองโลก

๕. หน่วยการเรียนรู้รายวิชา เศรษฐศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

หน่วยการเรียนรู้รายวิชาเศรษฐศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีทั้งสิ้นจำนวน ๖ หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ทำความรู้จักเศรษฐศาสตร์

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ หลักกลไกราคาเบื้องต้น

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ สถาบันขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ มองดูเศรษฐกิจไทยของเรา

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ ชีวิตเป็นสุขด้วยเศรษฐกิจพอเพียง

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖ เราบริโภคด้วยความพอเพียง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกนำหน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง ชีวิตเป็นสุขด้วยเศรษฐกิจพอเพียง ตัวชี้วัด ส ๓.๑ ม.๑/๓ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการกระทำที่ตั้งอยู่บนความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดพลังชุมชนที่เข้มแข็ง ประเทศชาติมีความกินดีอยู่ดีบนความพอเพียง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้

๑. ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน

ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่างๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย ดังนี้^{๑๒}

๑. หลักการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ยึด

^{๑๒} กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. ๒๕๕๒). หน้า ๑๐.

ประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตาม ธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม

๒. กระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่ หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็น สำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้ จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

๓. การออกแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะ สำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน แล้วจึง พิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอน สื่อ / แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

๔. บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งผู้สอนและผู้เรียน ควรมีบทบาท ดังนี้

๔.๑ บทบาทของผู้สอน

๑) ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดการ เรียนรู้ ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน

๒) กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้และทักษะกระบวนการ ที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการ และความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์

๓) ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและ พัฒนาการทางสมอง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย

๔) จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

๕) จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี ที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

๖) ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติ ของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน

๓) วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

๔.๒ บทบาทของผู้เรียน

- ๑) กำหนดเป้าหมาย วางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง
- ๒) เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ
- ๓) ลงมือปฏิบัติจริง สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ
- ๔) มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู
- ๕) ประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์^{๑๓} กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีระบบระเบียบ ครอบคลุมการดำเนินงานตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนรู้จนถึงการประเมินผล

ญัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ^{๑๔} ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง การเตรียมการจัดการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบและเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาใดวิชาหนึ่งให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนด แผนการจัดการเรียนรู้มี ๒ ระดับ ได้แก่ ระดับหน่วยการเรียนรู้ (Unit Plan) และระดับบทเรียน (Lesson Plan)

สมนึก ภัททิยธนี^{๑๕} ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ว่า การเตรียมการสอน หมายถึง การทำโครงการสอนและแผนการสอน (หรือที่เรียกว่าแผนการจัดการเรียนรู้) ประจำบทเรียน ควบคู่กันครั้งละ ๑ บท โดยครูผู้สอนทำล่วงหน้าก่อนถึงการสอนบทนั้น จะช่วยให้ครูวางแผนและทำการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ การทำโครงการสอนถือเป็นเรื่องสำคัญของการวางแผนการเรียนการสอน และการสร้างแบบทดสอบ เปรียบได้กับพิมพ์เขียวของการสร้างอาคาร

^{๑๓} วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น: สานต่อที่ท้องถิ่น. (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เซ็นเตอร์ดีสคัฟเวอร์ จำกัด. ๒๕๔๒). หน้า. ๒๕๕

^{๑๔} ญัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ. ผู้เรียนเป็นสำคัญและการเขียนแผนจัดการเรียนรู้ของครูมืออาชีพ ตามหลักสูตรการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (กรุงเทพมหานคร : เอลโล่การพิมพ์, ๒๕๔๙). หน้า. ๕๓

^{๑๕} สมนึก ภัททิยธนี. การวัดผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์. ๒๕๔๙). หน้า. ๑๖๐

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์^{๑๖} ได้ให้ความหมายของการกำหนดการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า แผนงานการจัดการเรียนรู้หรือโครงการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นจากหลักสูตรและคู่มือผู้สอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง^{๑๗} ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ว่า แผนการสอนคือแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อการสอน การวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

สุวิทย์ มูลคำ และคณะ^{๑๘} ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ คือ แผนการเตรียมการสอนหรือการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบและจัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้โดยเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านใด (สติปัญญา / เจตคติ / ทักษะ) จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิธีใด ใช้สื่อการสอนหรือแหล่งการเรียนรู้ใด และจะประเมินผลอย่างไร

ชนาธิป พรกุล^{๑๙} ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ ว่าเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เขียนไว้ล่วงหน้า ทำให้ผู้สอนมีความพร้อมและมั่นใจว่าจะสามารถสอนได้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และดำเนินการสอนได้ราบรื่น

ทิตินา แคมมณี^{๒๐} ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอน ไว้ว่าองค์ประกอบของการเรียนการสอนที่ได้รับการจัดไว้ให้มีความสัมพันธ์และส่งเสริมกันอย่างเป็นระเบียบ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ระบบการจัดการเรียนการสอนเป็นระบบย่อยของระบบการศึกษา และอาจจัดได้ในลักษณะที่เป็นระบบใหญ่ คือเป็นระบบที่ครอบคลุมองค์ประกอบของการเรียนการสอนโดยส่วนรวม

^{๑๖} วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. **นวัตกรรมตามแนวคิดแบบ Backward Design**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ข้างทอง, ๒๕๕๐. หน้า ๑๐๔.

^{๑๗} อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์. ๒๕๕๐). หน้า ๒๐๕.

^{๑๘} สุวิทย์ มูลคำและคณะ. **การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้น การคิด**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๕๑). หน้า ๒๑๖.

^{๑๙} ชนาธิป พรกุล. **การออกแบบการสอน : การบูรณาการ การอ่าน การคิดวิเคราะห์และ การเขียน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑ กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑. หน้า ๑๓๓.

^{๒๐} ทิตินา แคมมณี. **รูปแบบการเรียนการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑. หน้า ๔.

ลำลี รักสุทธี^{๒๑} ได้สรุปความหมายของการจัดการเรียนรู้ คือแผนการหรือโครงการที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นการระดมสรรพวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิการดา จักอิศราพงศ์ ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ คือ การนำวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ที่จะต้องทำการสอนตลอดภาคเรียน มาสร้างเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อ อุปกรณ์การสอน และการวัดผลประเมินผล โดยจัดเนื้อหาสาระและจุดประสงค์การเรียนรู้ย่อย ๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หรือจุดเน้นของหลักสูตร สภาพของผู้เรียน ความพร้อมของโรงเรียนในด้านวัสดุอุปกรณ์ และตรงกับชีวิตจริงในห้องเรียน^{๒๒}

Hough & Duncan^{๒๓} อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ว่าหมายถึง กิจกรรมของบุคคลซึ่งมีหลักและเหตุผล เป็นกิจกรรมที่บุคคลได้ใช้ความรู้ของตนเองอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสนับสนุนให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้และความผาสุก ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงเป็นกิจกรรมในแง่มุมต่าง ๆ ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านหลักสูตร (Curriculum) หมายถึง การศึกษาจุดมุ่งหมายของการศึกษาความเข้าใจในจุดประสงค์รายวิชาและการตั้งจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน ตลอดจนการเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่น

๒. ด้านการจัดการเรียนรู้ (Instruction) หมายถึง การเลือกวิธีสอนและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้

๓. ด้านการวัดผล (Measuring) หมายถึง การเลือกวิธีการวัดผลที่เหมาะสมและสามารถวิเคราะห์ผลได้

๔. ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (Evaluating) หมายถึง ความสามารถในการประเมินผลของการจัดการเรียนรู้ทั้งหมดได้

^{๒๑} ลำลี รักสุทธี. การจัดทำสื่อวัตกรรมการเรียนการสอนและแผนประกอบสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน. นนทบุรี : พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๕๓. หน้า ๒๙.

^{๒๒} วิการดา จักอิศราพงศ์. (๒๕๕๓). การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษแบบองค์รวม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓. หน้า ๒๑.

^{๒๓} Hough, John B. and Duncan, James K. 1970. Teaching description and analysis. Addison-Westly. pp. 144.

Good^{๒๔} ได้อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ว่าการจัดการเรียนรู้คือ การกระทำอันเป็นการอบรมสั่งสอนผู้เรียนในสถาบันการศึกษา

Hills^{๒๕} ให้คำจำกัดความของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่าการจัดการเรียนรู้คือกระบวนการให้การศึกษากับผู้เรียน ซึ่งต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

Moore^{๒๖} ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่าการจัดการเรียนรู้ คือ พฤติกรรมของบุคคลหนึ่งที่ยุบายมาช่วยให้บุคคลอื่นได้เกิดการพัฒนาตนในทุกด้านอย่างเต็มศักยภาพ

จากความหมายของการจัดการเรียนรู้ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าเป็น เอกสาร คู่มือ วิธีการที่มีแบบแผนหลักเกณฑ์ จัดทำขึ้นเพื่อเตรียมการสอนจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้อย่างมีระบบ

๒. ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้

ประภาพร สุขพูล^{๒๗} ได้สรุปความสำคัญของแผนการสอน ดังนี้

๑. ส่งเสริมให้ครูได้ศึกษาหาความรู้ ทั้งหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสม

๒. ครูได้เตรียมการสอนไว้อย่างมีระบบ

๓. อำนวยความสะดวกแก่ครูที่ไม่มีประสบการณ์ด้านการสอน

๔. ให้เป็นคู่มือสำหรับครูที่มาสอนแทน เมื่อติดธุระหรือลา

๕. ทำให้การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

๖. เพื่อเป็นแนวทางในการแนะนำหรือนิเทศการเรียนการสอน

^{๒๔} Good, Carter V. 1974. **Dictionary of education**. New York: McGraw- Hill Book. pp. 588

^{๒๕} Hills, P.J. A. 1982. **Dictionary of education**. London: Routledge & Kegan Payi. pp. 26

^{๒๖} Moore, K.D. (1992). **Classroom teaching skills**. New York: McGraw-Hill. pp. 4

^{๒๗} ประภาพร สุขพูล. การพัฒนาแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เรื่อง งานประดิษฐ์โดยจากข้าวโพด โดยใช้โครงงาน. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ. กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔. หน้า. ๔๙

บุรชัย ศิริมหาสาคร^{๒๘} ได้อธิบายความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า

๑. เป็นหลักฐานที่แสดงถึงการเป็นครูแบบมืออาชีพ มีการเตรียมการล่วงหน้า แผนการจัดการเรียนรู้ของครูสะท้อนให้เห็นถึงการใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อนวัตกรรม และจิตวิทยา การเรียนรู้ของเด็ก มาผสมผสานกันหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน

๒. ช่วยส่งเสริมให้ครูได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิคการจัดการเรียนรู้ สื่อนวัตกรรมและวิธีการวัดและประเมินผล เพื่อพัฒนาวิชาชีพของตนเอง

๓. ทำให้ครูผู้สอนและครูที่จะทำการสอนแทนสามารถจัดกิจกรรมได้อย่างมั่นใจและมีประสิทธิภาพ

๔. เป็นหลักฐานที่แสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป

๕. เป็นหลักฐานที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญในวิชาชีพครู ซึ่งสามารถนำไปเสนอเป็น ผลงานวิชาการ เพื่อประกอบการพิจารณาความดีความชอบประจำปี เพื่อขอเลื่อนตำแหน่ง หรือเลื่อนระดับให้สูงขึ้น และเพื่อใช้ประกอบการขอใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู

สุวิทย์ มูลคำและคณะ^{๒๙} ให้ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

๑. ทำให้เกิดการวางแผนวิธีสอนที่ดี วิธีเรียนที่ดีที่เกิดจากการผสมผสานความรู้และจิตวิทยาการศึกษา

๒. ช่วยให้ครูผู้สอนมีคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำไว้ล่วงหน้าด้วยตนเอง และทำให้ครูมีความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้ได้ตามเป้าหมาย

๓. ช่วยให้ครูผู้สอนทราบว่าการสอนของตนได้เดินไปในทิศทางใด หรือทราบว่าจะสอนอะไร ด้วยวิธีใด สอนทำไม สอนอย่างไร จะใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้อะไรและจะวัดผลและประเมินผลอย่างไร

๔. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้ศึกษาหาความรู้ทั้งเรื่องหลักสูตร วิธีการจัดการเรียนรู้จะจัดหาและใช้สื่อแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผลประเมินผล

๕. ใช้เป็นคู่มือสำหรับครูที่มาสอน (จัดการเรียนรู้) แทนได้

๖. แผนการจัดการเรียนรู้ที่นำไปใช้และพัฒนาแล้วจะเกิดประโยชน์ต่อวงการศึกษา

๗. เป็นผลงานทางวิชาการที่แสดงถึงความชำนาญและความเชี่ยวชาญของครูผู้สอนสำหรับประกอบการประเมินเพื่อขอเลื่อนตำแหน่งและวิทยฐานะครูให้สูงขึ้น

^{๒๘} บุรชัย ศิริมหาสาคร. เทคนิคการจัดการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์. (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิต พอยท์, ๒๕๕๖), หน้า ๓๑.

^{๒๙} อ้างแล้ว. การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด. หน้า ๕๘.

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์^{๓๐} ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ ไว้ว่ากำหนดการจัดการเรียนรู้เป็นวางแผนระยะยาว ซึ่งจำเป็นต้องจัดทำให้เสร็จก่อนเริ่มเปิดภาคเรียนหรือปีการศึกษาใหม่ เพราะกำหนดการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญต่อไปนี้

๑. เป็นแนวทางในการทำแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน กล่าวคือ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องดูกำหนดการจัดการเรียนรู้เป็นหลัก ทั้งนี้เพราะกำหนดการจัดการเรียนรู้จะบ่งให้ทราบว่าในแต่ละวันของสัปดาห์จะต้องจัดการเรียนรู้เนื้อหาใด กิจกรรมข้อใด

๒. ทำให้ผู้สอนได้เห็นแผนงานการจัดการเรียนรู้ระยะยาว ได้ทราบเนื้อหาที่จะต้องจัดการเรียนรู้ตลอดภาคเรียนนั้นเป็นประโยชน์ต่อการเตรียมตัว และการวางแผนทำงานตลอดภาคเรียนหรือตลอดปีการศึกษา

๓. เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายวิชาการและฝ่ายบริหารของโรงเรียน ในการวางแผนงานบริหารด้านวิชาการของโรงเรียน เช่น การวางแผนจัดทำตารางจัดการเรียนรู้ จัดผู้สอนเข้าจัดการเรียนรู้ จัดเตรียมเอกสาร จัดเตรียมวันสอบกลางภาค สอบปลายภาค จัดเตรียมสื่อการจัดการเรียนรู้ เตรียมห้องสมุด เตรียมห้องเรียน เตรียมการใช้อาคารสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น

๔. เป็นประโยชน์ต่อผู้สอนผู้จัดการเรียนรู้ในการเตรียมการจัดการเรียนรู้อย่างกว้าง ๆ ในกรณีที่กำหนดการจัดการเรียนรู้มีรายละเอียดมากพอ ก็สามารถใช้กำหนดการจัดการเรียนรู้แทนแผนการจัดการเรียนรู้ได้ ทำให้ผู้สอนผู้จัดการเรียนรู้สามารถเตรียมสื่อการจัดการเรียนรู้ เตรียมแหล่งวิทยาการ เตรียมวิทยาการ เตรียมศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากเอกสารต่าง ๆ โดยดูจากกำหนดการจัดการเรียนรู้ได้

ขวลิต ชูกำแพง^{๓๑} ได้กล่าวถึงความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

๑. ช่วยให้ครูได้มีความรู้ ความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของเรื่องที่จะจัดกิจกรรมและการเลือกจัดกิจกรรมได้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน มีคุณภาพตรงกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรซึ่งส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอน และทันเวลา

๒. ช่วยให้ครูมีความเชื่อมั่นในตนเองมากยิ่งขึ้น เมื่อได้เตรียมการสอนมาอย่างดีการสอนก็จะเป็นไปอย่างเรียบร้อย

๓. ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว เพราะเมื่อครูเตรียมการสอนมาอย่างดีย่อมทำให้การจัดกิจกรรมเป็นไปตามขั้นตอน จนนักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจเร็วขึ้น

^{๓๐} วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. นวัตกรรมตามแนวคิดแบบ Backward Design. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ข้างทอง, ๒๕๕๐. หน้า. ๑๐๕

^{๓๑} ขวลิต ชูกำแพง. การพัฒนาหลักสูตร. (มหาสารคาม: ทีคิวพี จำกัด. ๒๕๕๑). หน้า. ๙๕ – ๙๖

๔. ทำให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อกลุ่มประสบการณ์ที่เรียน การที่ครูเตรียมการสอนทำให้ครูมีความมั่นใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมได้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน ทำให้นักเรียนเรียนด้วยความสนุกสนาน และเกิดเจตคติที่ดีต่อเรื่องที่เรียน

๕. ทำให้นักเรียนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวครู เพราะครูมีความมั่นใจมีเตรียมการเรียนการสอนมาอย่างดี กระบวนการเรียนการสอนเป็นไปตามขั้นตอนอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนก็เกิดความเลื่อมใสศรัทธาครูยิ่งขึ้น

๖. ถ้าครูมีความจำเป็นไม่ได้มาสอนด้วยตัวเอง ผู้มาสอนแทนก็จะมาสอนแทนได้บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนด

๗. ทำให้การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ช่วยให้ครูสามารถวินิจฉัยจุดอ่อนของนักเรียนที่จะได้รับการแก้ไข และทราบจุดเด่นที่ควรได้รับการส่งเสริมต่อไป นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูเห็นภาพการทำงานของตนเองได้เด่นชัดยิ่งขึ้น

๘. ครูผู้สอนสามารถใช้เป็นข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรง เพื่อเสนอแนะแก่บุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมวิชาการ ศึกษาพิเศษ และผู้บริหาร เพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

๙. ช่วยให้ผู้บริหารหรือผู้เกี่ยวข้องได้ทราบขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ ในการสอนของครู เพื่อการนิเทศติดตามและประเมินผลการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑๐. เป็นการพัฒนาวิชาชีพครู ที่แสดงว่าการสอนต้องได้รับการฝึกฝน ที่มีความเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะมีเครื่องมือและเอกสารที่จำเป็นสำหรับการประกอบวิชาชีพ

๑๑. ผลงานทางวิชาการอย่างหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงความชำนาญพิเศษ หรือความเชี่ยวชาญของผู้จัดทำแผนการสอน ซึ่งสามารถนำไปพัฒนางานในหน้าที่และเสนอเลื่อนระดับสูงขึ้น

๓. ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้

ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ควรมีดังนี้^{๓๒}

๑. มีความละเอียด ชัดเจน มีหัวข้อและส่วนประกอบต่าง ๆ ครอบคลุมตามหลักการของการสอน

๑.๑ สอนเกี่ยวกับอะไร (หน่วยการเรียนรู้ หัวเรื่อง ความคิดรวบยอดหรือสาระสำคัญ)

๑.๒ เพื่อจุดประสงค์อะไร (จุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งควรเขียนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม)

๑.๓ สาระอะไร (เนื้อหา / โครงร่างเนื้อหา)

^{๓๒} ทรุปลูกปัญญา, ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.truelookpanya.com/blog/content/62250/-teaartedu-teaart-teaarttea-> [๒๕ ก.ย. ๒๕๖๐].

๑.๔ ใช้วิธีการใดในการสอน (กิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ)

๑.๕ ใช้เครื่องมืออะไรในการสอน (วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งการเรียนรู้)

๑.๖ เราจะทราบได้อย่างไรว่าแผนการเรียนรู้ที่เราออกแบบจะประสบความสำเร็จ (การวัดและประเมินผล)

๒. แผนการจัดการเรียนรู้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

๓. ส่วนประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องสัมพันธ์เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

๓.๑ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมสาระ / เนื้อหา และเป็นจุดที่พัฒนาผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการและเจตคติ

๓.๒ กิจกรรมการเรียนรู้ ควรสอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหา / สาระ

๓.๓ วัสดุอุปกรณ์ สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ ควรสอดคล้องสัมพันธ์กับกิจกรรม การเรียนรู้

๓.๔ การวัดผลและประเมินผล ควรสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

สุวิทย์ มูลคำ และคณะ^{๓๓} กล่าวถึงว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้

๑. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้ชัดเจน (ในการสอนเรื่องนั้น ๆ ต้องการให้ผู้เรียนเกิดคุณสมบัติอะไร หรือด้านใด)

๒. กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ชัดเจน และนำไปสู่ผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ได้จริง (ระบุบทบาทของครูผู้สอนและผู้เรียนไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องทำอะไรถึงจะทำให้การเรียนการสอนบรรลุผล)

๓. กำหนดสื่ออุปกรณ์หรือแหล่งเรียนรู้ไว้ชัดเจน (จะใช้สื่อ อุปกรณ์หรือแหล่งเรียนรู้อะไร ช่วยบ้าง และจะใช้อย่างไร)

๔. กำหนดวิธีการวัดและประเมินผลไว้ชัดเจน (จะใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผลใด เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้)

๕. ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ (ในกรณีที่มีปัญหาเมื่อมีการนำไปใช้ หรือไม่สามารกำหนดการจัดการเรียนรู้ตามแผนนั้นได้ก็สามารถปรับเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นได้ โดยไม่กระทบต่อการเรียนการสอนและผลการเรียนรู้)

๖. มีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ และสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงที่ผู้เรียนดำเนินชีวิตอยู่

^{๓๓} สุวิทย์ มูลคำ และคณะ. การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด. (กรุงเทพมหานคร: อี เค บั๊ค. ๒๕๕๙). หน้า. ๕๙

๗. แปลความได้ตรงกัน แผนการจัดการเรียนรู้ที่เขียนขึ้นจะต้องสื่อความหมายได้ตรงกัน เขียนให้อ่านเข้าใจง่าย กรณีมีการสอนแทนหรือเผยแพร่ ผู้นำไปใช้สามารถเข้าใจและใช้ได้ตรงตามจุดประสงค์ของผู้เขียนแผนการจัดการเรียนรู้

๘. มีการบูรณาการ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี จะสะท้อนให้เห็นการบูรณาการแบบองค์รวมของเนื้อหาสาระความรู้และวิธีการจัดการเรียนรู้เข้าด้วยกัน

๙. มีการเชื่อมโยงความรู้ไปใช้อย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำความรู้และประสบการณ์เดิมเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์ใหม่ และนำไปใช้ในชีวิตจริงกับการเรียนในเรื่องต่อไป

อาภรณ์ ใจเที่ยง^{๓๔} กล่าวไว้ว่า แผนการสอนที่ดีจะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จได้ดี ดังนั้น ผู้สอนจึงควรทราบถึงลักษณะของแผนการสอนที่ดี ซึ่งมีดังนี้

๑. สอดคล้องกับหลักสูตร และแนวการสอนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
๒. นำไปใช้สอนได้จริงและมีประสิทธิภาพ
๓. เขียนอย่างถูกต้องตามหลักวิชา เหมาะสมกับผู้เรียนและเวลาที่กำหนด
๔. มีความกระจ่างชัดเจน ให้อ่านเข้าใจง่ายและเข้าใจได้ตรงกัน
๕. มีรายละเอียดมากพอที่ทำให้ผู้อ่านสามารถนำไปใช้สอนได้
๖. ทุกหัวข้อในแผนการสอนมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน

ชวลิต ชูกำแพง ได้กล่าวไว้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ต้องประกอบไปด้วยลักษณะ ดังนี้^{๓๕}

๑. มีผลการเรียนรู้ที่คาดหวังอย่างชัดเจน
๒. กิจกรรมการสอนอย่างชัดเจน นำไปสู่ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
๓. บทบาทและพฤติกรรมของครูในการอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ชัดเจน
๔. สื่อที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับเนื้อหาและผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
๕. วิธีการประเมินการเรียนรู้ที่ชัดเจนสอดคล้องและมีหลากหลาย

สำลี รักสุทธี^{๓๖} กล่าวไว้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้หรือแผนการสอนที่ดีจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ครบถ้วน มีกิจกรรม สื่อ การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกัน

^{๓๔} อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน**. (พิมพ์ครั้งที่ ๔). (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๑๓.

^{๓๕} ชวลิต ชูกำแพง. **การพัฒนาหลักสูตร**. (มหาสารคาม : ทีคิวพี จำกัด, ๒๕๕๑). หน้า ๙๓ – ๙๔

^{๓๖} สำลี รักสุทธี. **การจัดทำสื่อวัตกรรมการเรียนการสอนและแผนฯ ประกอบสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน**. (กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖.

ตลอด แนวที่สำคัญต้องให้ผู้เรียนมีส่วนในการปฏิบัติมากที่สุด ทุกขั้นตอน ทุกกระบวนการต้องลงสู่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

๑. เป็นแผนการสอนที่มีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด โดยครูเป็นเพียงผู้คอยชี้แนะ ส่งเสริม หรือกระตุ้นให้กิจกรรมที่ผู้เรียนดำเนินการไปตามความมุ่งหมาย

๒. เป็นแผนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบคำตอบหรือทำสำเร็จด้วยตนเอง โดยครูพยายามลดบทบาทของผู้บอกคำตอบ มาเป็นผู้คอยกระตุ้นด้วยคำถาม หรือปัญหาให้ผู้เรียนคิด แก้หรือหาแนวทางไปสู่ความสำเร็จในการทำกิจกรรมเอง

๓. เป็นแผนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการมุ่งให้ผู้เรียนรับรู้ และนำกระบวนการไปใช้จริง

๔. เป็นแผนการสอนที่ส่งเสริมให้ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สามารถจัดหาได้ในท้องถิ่น หลีกเลี่ยงการใช้วัสดุอุปกรณ์สำเร็จรูป ราคาสูง

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ ได้กล่าวไว้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องช่วยให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จได้ดี ดังนั้นผู้จัดการเรียนรู้จึงควรทราบถึงลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ซึ่งมีดังนี้^{๓๓๗}

๑. สอดคล้องกับหลักสูตร และแนวการจัดการเรียนรู้ของกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ

๒. นำไปใช้ได้จริงและมีประสิทธิภาพ

๓. เขียนอย่างถูกต้องตามหลักวิชา เหมาะสมกับผู้เรียนและเวลาที่กำหนด

๔. มีความกระจ่างชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายและเข้าใจได้ตรงกัน

๕. มีรายละเอียดมากพอที่ทำให้ผู้อ่านสามารถนำไปใช้สอนได้

จากความหมายข้างต้น ผู้ศึกษาสามารถสรุปได้ว่าลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การวางแผนหรือการเตรียมการสอนไว้ล่วงหน้า โดยมีการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน สอดคล้องกับหลักสูตรที่กำหนดไว้และเหมาะสมกับผู้เรียนและเวลาที่กำหนด

๔. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

กรมวิชาการ องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้อาจจัดได้หลายรูปแบบ ประกอบด้วย^{๓๓๘}

๑. มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

^{๓๓๗} วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. นวัตกรรมตามแนวคิดแบบ Backward Design. พิมพ์ครั้งที่ ๓. ภาพสินธุ์ : ประสานการพิมพ์, ๒๕๕๓. หน้า. ๓๒๖

^{๓๓๘} กรมวิชาการ. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๔. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๕๕). หน้า. ๑๕๘

๒. สารสำคัญ
๓. จุดประสงค์การเรียนรู้
๔. สารการเรียนรู้ (เนื้อหา)
๕. กิจกรรม / กระบวนการจัดการเรียนรู้
๖. สื่อการสอน / แหล่งการเรียนรู้
๗. การวัดและประเมินผล

ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแผนการเรียนรู้ไว้ว่า นักการศึกษาทั้งชาวต่างประเทศและชาวไทยมีแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแผนการเรียนรู้คล้ายคลึงกันในองค์ประกอบหลัก แต่แตกต่างกันออกไปในบางประเด็น ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้อย่างไรก็ดีเมื่อนำมาวิเคราะห์แล้วพบว่าแผนการเรียนรู้ควรมีองค์ประกอบสำคัญ^{๓๙} ดังต่อไปนี้

๑. หัวเรื่อง (Heading)
๒. สารสำคัญ (Concept)
๓. จุดประสงค์การเรียนรู้ (Objective)
๔. เนื้อหาสาระ (Content)
๕. กิจกรรมการเรียนรู้ (Activities)
๖. สื่อการเรียนรู้ (Material & Media)
๗. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment)

วัฒนาพร ระงับทุกข์^{๔๐} ได้กล่าวว่าแผนการสอนประกอบด้วย ดังนี้

๑. สารสำคัญ เป็นสารสำคัญที่สรุปครอบคลุมเนื้อหาใดเนื้อหาหนึ่ง
๒. จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นสิ่งที่มุ่งหวังหรือต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนหลังจาก ที่ได้ผ่านการเรียนรู้เนื้อหาใดเนื้อหาหนึ่ง
๓. สารการเรียนรู้ เป็นเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนให้มีคามรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ตามที่กำหนดในจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
๔. กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้เน้นนักเรียนเป็นสำคัญส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการปฏิบัติจริงและการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย

^{๓๙} ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง. ผู้เรียนเป็นสำคัญและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ของครูมืออาชีพ. (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสถาพรบุ๊คส์ จำกัด. ๒๕๕๕). หน้า ๕๔

^{๔๐} วัฒนาพร ระงับทุกข์. แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. (กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๖). หน้า. ๖๘

๕. สื่อการสอน เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิชาการ ส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ เพื่อส่งเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

๖. การวัดและประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อทราบการพัฒนาของผู้เรียน

สมนึก ธาตุทอง^{๔๑} กล่าวว่า องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

๑. แบบกระบวนการ ประกอบด้วย

- ๑.๑ มาตรฐานการเรียนรู้ / ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
- ๑.๒ สารการเรียนรู้
- ๑.๓ กระบวนการจัดการเรียนรู้
- ๑.๔ สื่อและแหล่งการเรียนรู้
- ๑.๕ การวัดและประเมินผล

๒. แบบบรรยาย ประกอบด้วย

- ๒.๑ สารสำคัญ
- ๒.๒ จุดประสงค์การเรียนรู้
- ๒.๓ จุดประสงค์ปลายทาง
- ๒.๔ จุดประสงค์นำทาง
- ๒.๕ เนื้อหาสาระ
- ๒.๖ สื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน
- ๒.๗ กิจกรรมการเรียนรู้
- ๒.๘ การวัดและประเมินผล
- ๒.๙ กิจกรรมเสนอแนะ
- ๒.๑๐ บันทึกผลหลังการสอน
- ๒.๑๑ ปัญหา / อุปสรรค
- ๒.๑๒ แนวทางแก้ไข
- ๒.๑๓ ข้อเสนอแนะ

^{๔๑} สมนึก ธาตุทอง. เทคนิคการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา. (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์. ๒๕๔๘). หน้า. ๒๔๕ – ๒๔๖

อาภรณ์ ใจเที่ยง^{๔๒} กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของแผนการสอนมีองค์ประกอบ ดังนี้

๑. วิชา หน่วยที่สอนและสาระสำคัญ (ความคิดรวบยอดของเรื่อง)
๒. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
๓. เนื้อหา
๔. กิจกรรมการเรียนการสอน
๕. สื่อการเรียนการสอน
๖. วัดผลประเมินผล

ชนาธิป พรกุล^{๔๓} ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแผนการเรียนรู้ในปัจจุบัน มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ ๗ ประการ ได้แก่

๑. เรื่องและเวลาที่สอน
๒. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง / จุดประสงค์การเรียนรู้
๓. สาระสำคัญ
๔. เนื้อหา (สาระ)
๕. กิจกรรมการเรียนรู้ (กิจกรรมการเรียนการสอน)
๖. สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ (สื่อการเรียนการสอน)
๗. การวัดผลและประเมินผล

อุษา คงทองและคณะ ได้กล่าวว่า ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาจากข้อมูลหลายประการเพื่อนำมาช่วยเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของตนและการเรียนรู้ของผู้เรียนการจัดการเรียนรู้ไม่ว่าระดับใดก็ตามขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ๓ ประการคือ^{๔๔}

๑. ผู้เรียน
๒. บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
๓. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน

ถ้าองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ทั้ง ๓ ประการนี้ดำเนินไปได้ด้วยดีจะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้อย่างมาก องค์ประกอบดังกล่าวมีรายละเอียดดังนี้

^{๔๒} อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐). หน้า. ๒๐๖

^{๔๓} ชนาธิป พรกุล. การออกแบบการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๑. หน้า. ๕๐

^{๔๔} อุษา คงทองและคณะ. **คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้**. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. พิมพ์ครั้งที่ ๑. (พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์เทียนวัฒนาพรินต์ติ้ง, ๒๕๕๓). หน้า. ๔ – ๕

๑. ผู้เรียนธรรมชาติของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก เกี่ยวกับความสามารถทางสมอง ความถนัด ความสนใจ พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจความต้องการพื้นฐานเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึง และจะละเลยไม่ได้

๒. บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ผู้สอนเป็นส่วนที่สำคัญและเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เป็นไปในรูปแบบที่ต้องการ ความเป็นประชาธิปไตย ความเคร่งเครียด ความขี้ขลาดของผู้เรียน สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้โดยผู้สอนเป็นผู้กำหนด แต่ถึงกระนั้นก็ตามบรรยากาศในชั้นเรียนยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ อีกนอกเหนือไปจากตัวผู้สอน คือ ผู้เรียนเข้าชั้นเรียนโดยไม่ได้รับประทานอาหารเช้า หรืออาหารกลางวัน ผู้เรียนเริ่มเรียนชั่วโมงแรกด้วยความรู้สึกหิวหรือบางครั้งผู้เรียนได้รับสิ่งกระทบกระเทือนใจติดตามมาจากความไม่ปรองดองในครอบครัว เป็นต้น

๓. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียนปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนจะเป็นเครื่องชี้บ่งถึงเงื่อนไขหรือสถานการณ์ว่าผู้เรียนจะประสบความสำเร็จ หรือความล้มเหลวต่อการเรียนรู้ ผู้สอนควรจะต้องคิดถึงผู้เรียนในฐานะเป็นบุคคลหนึ่ง ผู้เรียนมีสิทธิที่จะได้รับความต้องการพื้นฐาน และผู้สอนจะต้องหาวิธีการที่จะตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และผู้สอนควรจะต้องฝึกให้มีความรู้สึกไวต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียน เพื่อความสำเร็จแห่งการเรียนรู้และการเจริญเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ต่อไป

ทศนา แคมมณี^{๔๕} ได้นำเสนอองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย หัวข้อ ดังนี้ คือ สารสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน สื่อและอุปกรณ์ การวัดและประเมินผล บันทึกหลังการสอน ซึ่งได้ระบุไว้ ๓ ประการ ได้แก่ ผลการเรียนรู้ ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไข

จากความหมายข้างต้น ผู้ศึกษาสามารถสรุปได้ว่าองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้หมายถึง การเรียนรู้ของผู้เรียนไม่ว่าระดับใดก็ตามขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ๓ องค์ประกอบเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็น ผู้เรียนเอง บรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน องค์ประกอบเหล่านี้ล้วนแต่เป็นจุดที่สำคัญกับการศึกษา ถ้าขาดองค์ประกอบส่วนใดไป การจัดการเรียนรู้ก็ไม่สมบูรณ์ไม่เต็มศักยภาพที่ดี

^{๔๕} ทศนา แคมมณี. ศาสตร์การสอน. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑๒.

๒.๔ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับแบบฝึกทักษะ

๑. ความหมายของแบบฝึกทักษะ

แบบฝึกทักษะ (Skill training) หมายถึง เป็นเครื่องมือการเรียนการสอนชนิดหนึ่งที่สร้างขึ้นด้วยรูปแบบที่หลากหลายโดย มุ่งให้นักเรียนเกิดทักษะ กระบวนการเรียนรู้ให้มีพัฒนาการ ในด้านใดด้านหนึ่ง

พรณี ชื่นอุไทย^{๔๖} ให้ความหมายแบบฝึกทักษะว่า เป็นสื่อการเรียนรู้อการสอนที่สร้างขึ้นเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างทักษะต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนมีประสบการณ์สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ถูกต้อง และผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากการกระทำจริงจึงทำให้จดจำสิ่งที่เรียนได้ดียิ่งขึ้น

อรอุมา ตั้งพัฒนาสมบุญ^{๔๗} ให้ความหมายแบบฝึกทักษะว่า หมายถึง เครื่องมือหรือสื่อการเรียนการสอนอย่างหนึ่งที่สร้างขึ้นเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อฝึกทักษะเพื่อเพิ่มเติมหลังจากที่ได้เรียนเนื้อหาจากแบบเรียนไปแล้ว โดยมีลักษณะเป็นแบบฝึกที่มีกิจกรรมให้นักเรียนกระทำเพื่อให้สามารถนำประสบการณ์จากแบบฝึกไปใช้ได้ถูกต้องถูกต้องคล่องแคล่ว

เบญจมา คงสบาย^{๔๘} ให้ความหมายแบบฝึกทักษะว่า หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นด้วยลักษณะหรือรูปแบบที่หลากหลายโดยที่วัตถุประสงค์เพื่อมุ่งสร้างทักษะต่าง ๆ ให้เกิดแก่ผู้เรียนให้มีพัฒนาการทางภาษาดีขึ้น

^{๔๖} พรณี ชื่นอุไทย. “การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะในการเขียนร้อยแก้วสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการสอนภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖. หน้า ๔๒.

^{๔๗} อรอุมา ตั้งพัฒนาสมบุญ. การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการเขียนสะกดคำวิชาภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖. หน้า ๒๗.

^{๔๘} เบญจมา คงสบาย. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ที่สอนโดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะและเกม. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๗. หน้า ๖๔.

ฐานิยา อมรพลัง^{๔๙} ได้สรุปถึงความหมายของแบบฝึกทักษะ คือ งานกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ครูจัดให้นักเรียนได้ฝึกหัดกระทำ เพื่อทบทวนฝึกฝนเนื้อหาความรู้ต่าง ๆ ที่ได้เรียนไปแล้วให้เกิดความจำ จนสามารถปฏิบัติได้ด้วยความชำนาญ และให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

วรรณภา ไชยวรรณ^{๕๐} ได้สรุปความหมายและความสำคัญของแบบฝึกได้ว่า แบบฝึก คือ แบบฝึกหัด หรือชุดฝึกที่ครูจัดให้นักเรียน เพื่อให้มีทักษะเพิ่มขึ้นหลังจากที่ได้เรียนรู้เรื่องนั้น ๆ มาบ้างแล้ว โดยแบบฝึกต้องมีทิศทางตรงตามจุดประสงค์ ประกอบกิจกรรมที่น่าสนใจและสนุกสนาน

สุนันทา สุนทรประเสริฐ^{๕๑} ให้ความหมายแบบฝึกทักษะหรือแบบฝึกหัดว่า หมายถึง สื่อการเรียนการสอนชนิดที่ใช้ฝึกทักษะให้กับผู้เรียนหลังจากเรียนเนื้อหาในช่วงหนึ่ง ๆ เพื่อฝึกฝนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งช่วยเสริมสร้างทักษะให้ผู้เรียนเกิดความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ อย่างชัดเจนกว้างขวาง และบรรลุวัตถุประสงค์เร็วขึ้น

ทัศนวลัย เนียมบุปผา^{๕๒} ให้ความหมายแบบฝึกทักษะว่า หมายถึง สื่อการสอนที่สร้างขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจช่วยเสริมสร้างทักษะด้วยการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญและสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง

ปราณี จิณฤทธิ์^{๕๓} ได้กล่าวว่า แบบฝึก หมายถึง งานที่ครูมอบหมายให้นักเรียนทำด้วยตนเองภายหลังจากได้เรียนบทเรียน เพื่อเป็นการทบทวนและฝึกทักษะในเรื่องที่เรียนผ่านมาแล้ว

^{๔๙} ฐานิยา อมรพลัง. การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้หลักภาษาไทย เรื่อง ไตรยางศ์ ด้วยแบบฝึกเกม และเพลงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔. *การศึกษาค้นคว้าอิสระ*. กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๘. หน้า ๗๕.

^{๕๐} วรรณภา ไชยวรรณ. การพัฒนาแผนการอ่านภาษาไทย เรื่อง อักษรควบและอักษรนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓. *การศึกษาค้นคว้าอิสระ* กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๙. หน้า ๔๐.

^{๕๑} สุนันทา สุนทรประเสริฐ. *การผลิตนวัตกรรมการเรียนการสอนการสร้างแบบฝึก*. (ชัชวาท : ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมาย, ๒๕๕๑). หน้า ๕๓.

^{๕๒} ทัศนวลัย เนียมบุปผา. *แบบฝึกทักษะการเขียนสระลดรูปและสระเปลี่ยนรูปในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชาวต่างประเทศ*. *สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*. สาขาวิชาการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๕๑. หน้า ๑๖.

^{๕๓} ปราณี จิณฤทธิ์. ผลการใช้แบบฝึกทักษะคณิตศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และเจตคติทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนเคหะประชาสามัคคี จังหวัดนครราชสีมา. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒, หน้า ๓๒.

วราภรณ์ ระเบาเลิศ^{๕๔} กล่าวว่า แบบฝึกทักษะ หมายถึง งานหรือกิจกรรมที่ครูจัดให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการปฏิบัติบ่อย ๆ จนเกิดความชำนาญมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

จารุวรรณ เขียวอ่อน^{๕๕} กล่าวว่า แบบฝึกทักษะ หมายถึง สื่อการสอนที่สร้างขึ้นสำหรับให้นักเรียนฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ มากขึ้น

สมศรี อภัย^{๕๖} กล่าวว่า แบบฝึกทักษะ หมายถึง สื่อการสอนที่ครูสร้างขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ มากขึ้นนักเรียนมีทักษะเพิ่มขึ้นสามารถแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง

ประภาพร ถิ่นอ่อง^{๕๗} ได้กล่าวว่า แบบฝึกทักษะ หมายถึง สื่อการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดความรู้ ความเข้าใจเพิ่มขึ้น โดยที่กิจกรรมที่ได้ปฏิบัติในแบบฝึกนั้นจะครอบคลุมเนื้อหาที่เรียนไปแล้ว ทำให้นักเรียนมีความรู้และทักษะมากขึ้น เพราะมีรูปแบบหรือลักษณะที่หลากหลาย

สมพร ตอยยี่ปี^{๕๘} ได้กล่าวว่า แบบฝึกทักษะเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ต่าง ๆ จนเกิดความชำนาญ และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง

จากความหมายของแบบฝึกทักษะข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า แบบฝึกทักษะเป็นอุปกรณ์การเรียนชนิดหนึ่งที่ทำขึ้นอย่างเป็นระบบ สามารถพัฒนาการเรียนของนักเรียนได้ เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน คือ เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้เป็นเครื่องมือวัดผลและประเมินผล

^{๕๔} วราภรณ์ ระเบาเลิศ. ความพึงพอใจของครูผู้สอนในโรงเรียนเมืองพัทยา ๖. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๒. หน้า ๓๔.

^{๕๕} จารุวรรณ เขียวอ่อน. ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่. เชียงใหม่ : **การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑. หน้า ๕๒.

^{๕๖} สมศรี อภัย. “ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องการบวกและการลบจำนวน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ โดยใช้แบบฝึกทักษะ.” **การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓. หน้า ๒๑.

^{๕๗} ประภาพร ถิ่นอ่อง. การพัฒนาแบบฝึกทักษะวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การแยกตัวประกอบของพหุนามดีกรีสอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา (วิจัยและพัฒนาการศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๓. หน้า ๒๙.

^{๕๘} สมพร ตอยยี่ปี. การพัฒนาแบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนเซนต์เทเรซา หนองจอก กรุงเทพมหานคร. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการมัธยมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔. หน้า ๓๒.

เรียน ช่วยให้ครูทราบความก้าวหน้าหรือข้อบกพร่องของนักเรียน และช่วยให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

๒. หลักการสร้างแบบฝึกทักษะ

การสร้างแบบฝึกทักษะเป็นเครื่องมือและอุปกรณ์ที่สำคัญเพราะจะช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ บรรลุวัตถุประสงค์เกิดความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพในการเรียนการสอน ที่ใช้เฉพาะบทเรียนอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอที่จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และทักษะ จึงจำเป็นที่จะต้องทราบหลักการสร้างแบบฝึกที่ดีมีประสิทธิภาพ

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์^{๕๙} ได้กล่าวถึงขั้นตอนการสร้างแบบฝึกทักษะดังนี้

๑. ศึกษาปัญหาและความต้องการ โดยศึกษาจากการผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หากเป็นไปได้ควรศึกษาความต่อเนื่องของปัญหาในทุกระดับชั้น

๒. วิเคราะห์เนื้อหาหรือทักษะที่เป็นปัญหาออกเป็นเนื้อหาหรือทักษะย่อย ๆ เพื่อใช้ในการสร้างแบบทดสอบและแบบฝึกหัด

๓. พิจารณาวัตถุประสงค์ รูปแบบ และขั้นตอนการใช้แบบฝึก เช่น จะนำแบบฝึกไปใช้อย่างไร ในแต่ละชุดจะประกอบด้วยอะไรบ้าง

๔. สร้างแบบทดสอบ ซึ่งอาจมีแบบทดสอบเชิงสำรวจ แบบทดสอบเพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่องแบบทดสอบความก้าวหน้าเฉพาะเรื่อง เฉพาะตน แบบทดสอบที่สร้างจะต้องสอดคล้องกับเนื้อหาหรือทักษะที่วิเคราะห์ไว้ในตอนที่ ๒

๕. สร้างบัตรฝึกหัด เพื่อใช้พัฒนาทักษะย่อยแต่ละทักษะ ในแต่ละบัตรจะมีคำถามให้นักเรียนตอบ การกำหนดรูปแบบ ขนาดของบัตร พิจารณาตามความเหมาะสม

๖. สร้างบัตรอ้างอิง เพื่อใช้อธิบายคำตอบหรือแนวทางการตอบแต่ละเรื่องการสร้างบัตรอ้างอิงนี้อาจทำเพิ่มเติมเมื่อนำบัตรฝึกหัดไปทดลองใช้แล้ว

๗. สร้างแบบบันทึกความก้าวหน้า เพื่อใช้บันทึกผลการทดสอบหรือผลการเรียนโดยจัดทำเป็นตอน เป็นเรื่อง เพื่อให้เห็นความก้าวหน้าเป็นระยะๆ สอดคล้องกับแบบทดสอบความก้าวหน้า

๘. นำแบบฝึกไปทดลองใช้ เพื่อหาข้อบกพร่อง คุณภาพของแบบฝึกและคุณภาพของแบบทดสอบ

๙. ปรับปรุงแก้ไข

๑๐. รวบรวมเป็นชุด จัดทำคำชี้แจง คู่มือการใช้ สารบัญ เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

^{๕๙} วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. เอกสารประกอบการสอน วิชา ๐๕๐๖๗๐๒ : นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์. (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๙). หน้า. ๑๑๔ – ๑๑๕

ศศิพิมพ์ ศรีกิจ^{๖๐} ได้สรุปขั้นตอนการสร้างแบบฝึกทักษะไว้ดังนี้

๑. ศึกษาปัญหาและความต้องการ โดยศึกษาจากการผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

๒. วิเคราะห์เนื้อหาหรือทักษะที่เป็นปัญหาออกเป็นเนื้อหาหรือทักษะย่อย ๆ เพื่อใช้ในการสร้างแบบทดสอบให้ สอดคล้องกับเนื้อหา หรือทักษะที่ได้วิเคราะห์และบัตร์ฝึกหัด

๓. นำแบบฝึกหัดไปทดลองใช้เพื่อหาข้อบกพร่องคุณภาพของแบบฝึก

๔. ปรับปรุงแก้ไข

๕. รวบรวมเป็นชุด จัดทำคำชี้แจง คู่มือการใช้สารบัญ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป

ดวงมณี กันทะยอม^{๖๑} กล่าวถึงขั้นตอนการสร้างแบบฝึกทักษะไว้ดังนี้

๑. สำรวจสภาพปัญหาความต้องการที่จะพัฒนาการเรียนการสอนแต่ละจุดประสงค์

๒. กำหนดจุดประสงค์ในการสร้างแบบฝึกให้ชัดเจน คือฝึกอะไร ต้องการให้นักเรียนเป็นอย่างไร

๓. วิเคราะห์เนื้อหาที่เรียนในแต่ละจุดประสงค์ว่าประกอบด้วยอะไร มีปัญหาในการอ่านเขียนอย่างไร แล้วระบุปัญหารวบรวมไว้

๔. ศึกษาจิตวิทยาการเรียนรู้การอ่าน การเขียน ประกอบด้วยการใช้สิ่งเร้าเพื่อตอบสนองความพอใจ การฝึกหัดทำซ้ำ สร้างความรู้ความเข้าใจความแม่นยำและการให้ผู้เรียนได้ทราบผลการทำงานของตนเอง ข้อดี ข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงแก้ไข

๕. กำหนดกรอบการสร้างแบบฝึกว่าควรประกอบด้วยเรื่องอะไรบ้างมีลักษณะอย่างไร กิจกรรมมีอะไรบ้าง นำเสนอในรูปแบบไหน ระบุให้ชัดเจน

๖. ลงมือเขียนและสร้างแบบฝึกแต่ละชุด

๗. นำแบบฝึกที่สร้างไปให้ผู้เชี่ยวชาญการตรวจความถูกต้อง ความตรงต่อเนื้อหา เช่น ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ ศึกษานิเทศก์ เป็นต้น เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องก่อนนำไปทดลองกับนักเรียน

๘. จัดพิมพ์หรืออัดสำเนาแบบฝึกเพื่อให้นักเรียนได้ทดลองใช้

^{๖๐} ศศิพิมพ์ ศรีกิจ. การพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้แบบฝึกทักษะจากการเขียนแบบควบคุมไปสู่การเขียนแบบอิสระ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปฐมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑. หน้า ๒๒.

^{๖๑} ดวงมณี กันทะยอม. การใช้แบบฝึกการคิดสร้างสรรค์ในการสอนเขียนความเรียงเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ ๑ โรงเรียนพาณิชยการเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสอนภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑. หน้า ๒๙.

ธีรภรณ์ ทรงประศาสน์^{๖๒} กล่าวถึงขั้นตอนการสร้างแบบฝึกทักษะว่า

๑. สำนวสภาพปัญหาความต้องการที่จะพัฒนาการเรียนการสอน
๒. กำหนดจุดประสงค์ในการสร้างแบบฝึกให้ชัดเจน
๓. วิเคราะห์เนื้อหาที่เรียนในแต่ละจุดประสงค์ว่าประกอบด้วยอะไร
๔. ศึกษาจิตวิทยาการเรียนรู้ประกอบด้วยการใช้สิ่งเร้าเพื่อตอบสนองสร้างความพอใจการฝึกหัดทำซ้ำ สร้างความรู้ความเข้าใจความแม่นยำและการให้ผู้เรียนได้ทราบผลการทำงานของตนเอง ข้อดี ข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงแก้ไข
๕. กำหนดกรอบการสร้างแบบฝึกทักษะว่าควรประกอบด้วยเรื่องอะไรบ้างมีลักษณะอย่างไร กิจกรรมมีอะไรบ้าง นำเสนอในรูปแบบไหน ระบุให้ชัดเจน

นิตยา กิจโร ได้สรุปหลักการสร้างแบบฝึกไว้ ดังนี้^{๖๓}

๑. ก่อนสร้างแบบฝึกจำเป็นต้องกำหนดโครงร่างไว้ก่อนว่ามีวัตถุประสงค์อย่างไร แบบฝึกเกี่ยวกับเรื่องอะไร
๒. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๓. เขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
๔. แจกวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมย่อย โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของผู้เรียน
๕. กำหนดอุปกรณ์ที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม
๖. กำหนดเวลา และขั้นตอนให้เหมาะสม
๗. การประเมินผลอย่างไร

ปราณี จิณฤทธิ์^{๖๔} ได้กล่าวว่า หลักการสร้างแบบฝึกผู้สร้างต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล แบบฝึกที่สร้างต้องมีหลาย ๆ รูปแบบ สร้างจากง่ายไปหายาก มีความถูกต้อง ในการ

^{๖๒} ธีรภรณ์ ทรงประศาสน์. การใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาทักษะการแต่ประโยคสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖. **การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑. หน้า ๒๙.

^{๖๓} นิตยา กิจโร. การศึกษาผลการฝึกทักษะการตั้งคำถามของนักเรียนในการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ที่ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการมัธยมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓. หน้า ๔๐.

^{๖๔} ปราณี จิณฤทธิ์. ผลการใช้แบบฝึกทักษะคณิตศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และเจตคติทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนเคหะประชาสამัคคี จังหวัดนครราชสีมา. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒. หน้า ๓๒.

สร้างแบบฝึกมีการสอดแทรกทักษะวิชาอื่นเข้าไปด้วย ควรจัดทำแบบฝึกไว้ล่วงหน้า เพราะแบบฝึกควรทำหลังจากผู้เรียนได้เรียนบทเรียนในเรื่องนั้น ๆ จบลงทันที

ประภาพร ถิ่นอ่อน ได้กล่าวว่า หลักการสร้างแบบฝึกทักษะควรคำนึงถึงหลักจิตวิทยาในการเรียนรู้โดยมีจุดมุ่งหมายในการฝึก แบบฝึกควรเริ่มจากง่ายไปหายาก มีหลายแบบ มีตัวอย่างประกอบ มีภาพประกอบ และสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง^{๖๕}

อุษณีย์ เสือจันทร์^{๖๖} ได้กล่าวว่า หลักการสร้างแบบฝึกผู้สร้างต้องศึกษาปัญหาของเนื้อหาที่นำมาสร้างแบบฝึก โดยนำมาตั้งวัตถุประสงค์ตลอดจนรูปแบบ และวางแผนขั้นตอนการใช้แบบฝึก การสร้างแบบฝึกต้องสอดคล้องกับเนื้อหาและทักษะที่ต้องการฝึก ต้องนำหลักจิตวิทยาการเรียนรู้และจิตวิทยาพัฒนาการมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบฝึก ก่อนนำไปใช้ควรมีการทดลองใช้เพื่อหาข้อบกพร่องของแบบฝึก

จากความหมายของการสร้างแบบฝึกทักษะข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การสร้างแบบฝึกทักษะเป็นเครื่องมือและอุปกรณ์ ช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และทักษะ โดยมีจุดมุ่งหมายในการฝึก แบบฝึกควรเริ่มจากง่ายไปหายาก ให้เหมาะสมกับวัยและระดับความรู้ความสามารถของนักเรียน

๓. ลักษณะของแบบฝึกทักษะที่ดี

กศยา แสงเดช กล่าวถึงแบบฝึกทักษะที่ดีมีลักษณะ ดังนี้^{๖๗}

๑. เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียนมาแล้ว
๒. เหมาะสมกับระดับชั้น หรือ วัยของผู้เรียน
๓. มีคำชี้แจงสั้น ๆ เพื่อให้เข้าใจง่าย
๔. ใช้เวลาที่เหมาะสม
๕. มีสิ่งที่น่าสนใจและท้าทายให้แสดงความสามารถ

^{๖๕} ประภาพร ถิ่นอ่อน. การพัฒนาแบบฝึกทักษะวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การแยกตัวประกอบของพหุนามดีกรีสอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา (วิจัยและพัฒนาการศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๓. หน้า ๓๕.

^{๖๖} อุษณีย์ เสือจันทร์. การพัฒนาแบบฝึกทักษะแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง วิธีเรียงสับเปลี่ยนและวิธีจัดหมู่ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา (วิจัยและพัฒนาการศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๓. หน้า ๒๖.

^{๖๗} กศยา แสงเดช. คู่มือการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด, ๒๕๕๕. หน้า ๕.

๖. ควรมีข้อเสนอแนะในการใช้
๗. มีให้เลือกตอบอย่างจำกัดและตอบอย่างเสรี
๘. ถ้าเป็นแบบฝึกที่ต้องการให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเอง แบบฝึกหัดควรมีหลายรูปแบบ
๙. ควรใช้สำนวนภาษาง่าย ๆ ฝึกให้คิดและสนุกสนาน

ลำลี รักสุทธิ ได้กล่าวถึง ลักษณะของแบบฝึกทักษะที่ดี มีดังนี้^{๖๘}

๑. มีคำสั่งชัดเจน เข้าใจ เหมาะสมกับวัยเด็ก
๒. มีตัวอย่างประกอบ ตัวอย่างที่ดีควรให้ผู้เรียนเกิดความคิดหลาย ๆ แนวคิด
๓. มีตัวอย่างประกอบเพื่อบังคับความสนใจและสื่อความหมาย
๔. มีเนื้อที่สำหรับเขียน เว้นให้มีขนาดเหมาะสมกับคำที่นักเรียนต้องการเขียน
๕. การวางรูปแบบที่ดี จะทำให้เกิดความเรียบร้อย สวยงามและประหยัด
๖. ควรบันทึกวิธีการสอนที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของแบบฝึกไว้ในคู่มือ

พินิจ จันทรชัย กล่าวถึง ลักษณะของแบบฝึกที่ดี ประกอบด้วย เนื้อหาต้องชัดเจน มีรูปแบบ ได้รับความสนใจ ตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน^{๖๙}

อำนวย เลื่อมใส กล่าวถึง ลักษณะที่ดีของแบบฝึกทักษะ ดังนี้^{๗๐}

๑. ควรเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียนมาแล้ว เป็นเรื่องที่มีความหมายต่อผู้เรียน และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
๒. ตรงตามจุดมุ่งหมายของการฝึก ลงทุนน้อย และทันสมัยอยู่เสมอ
๓. ภาพประกอบ ภาษา สำนวนภาษา ความยากง่าย และเวลาในการฝึกมีความเหมาะสมกับวัยและพื้นฐานความรู้ความสามารถของผู้เรียน เพราะจะทำให้ฝึกคิดได้เร็วและสนุกสนาน
๔. ใช้หลักจิตวิทยา ปลุกเร้าความสนใจ มีสิ่งแปลกใหม่ น่าสนใจและท้าทายให้ผู้เรียนสามารถแสดงความสามารถได้เต็มศักยภาพ และตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น
๕. มีข้อเสนอแนะ คำชี้แจง และตัวอย่างสั้น ที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจวิธีทำได้ง่าย ๆ

^{๖๘} ลำลี รักสุทธิ คู่มือการจัดทำสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน (นนทบุรี: เพิ่มทรัพย์การพิมพ์. ม.ป.ป.). หน้า. ๓๑ – ๓๒

^{๖๙} พินิจ จันทรชัย. การสร้างหนังสือและแบบฝึกทักษะประกอบการเรียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ เรื่อง บุญผะเหวดร้อยเอ็ด แบบมุ่งประสบการณ์ภาษา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖. หน้า ๙๒.

^{๗๐} อำนวย เลื่อมใส. การสร้างหนังสือและแบบฝึกทักษะประกอบการเรียนภาษาไทย เรื่อง ฝาน้ำอ้อย แบบมุ่งประสบการณ์ภาษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖. หน้า ๙๓.

๖. มีหลายรูปแบบ ให้เลือกตอบอย่างจำกัดและอย่างเสรี เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกฝึกและศึกษาด้วยตนเอง

๗. ควรเลือกฝึกเป็นเรื่อง ๆ แต่ละเรื่อง ไม่ควรยาวจนเกินไป เน้นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เลือกฝึกและศึกษาด้วยตนเอง

๘. ควรได้รับการปรับปรุงควบคู่กับหนังสือเรียนเสมอ และควรใช้ได้ดีทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

๙. ควรเป็นแบบฝึกที่สามารถประเมิน และจำแนกความเจริญงอกงามของผู้เรียนได้อีกด้วย

พนัส นาบุญ กล่าวถึงลักษณะของแบบฝึกที่ดีดังนี้^{๗๑}

๑. คำนึงถึงหลักจิตวิทยาและพัฒนาการของนักเรียนและลำดับของการเรียนรู้
๒. การจัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัยหรือนักเรียนระดับชั้นเรียน
๓. แบบฝึกแต่ละแบบฝึกควรฝึกแบบประโยคเพียงหนึ่งแบบเท่านั้น
๔. ข้อความที่เป็นคำสั่งหรือคำชี้แจงต้องกะทัดรัดและชัดเจน
๕. แบบฝึกควรมีความยาวที่เหมาะสมกับช่วงความสนใจของนักเรียน
๖. แบบฝึกควรใช้ภาษาที่เหมาะสมกับวัย ผู้เรียน และระดับชั้นเรียน
๗. ได้รับความสนใจของนักเรียนตั้งแต่กิจกรรมแรกจนถึงกิจกรรมสุดท้าย

พรทิพย์ สองภักดี กล่าวถึงลักษณะของแบบฝึกที่ดีว่า ลักษณะของแบบฝึกหัดที่ดีจะต้องเป็นแบบฝึกสั้น ๆ มีหลายรูปแบบเป็นแบบฝึกที่เริ่มจากง่ายไปยาก ฝึกเพียงเรื่องเดียวในแบบฝึกนั้น ๆ มีคำอธิบายที่ชัดเจน ผู้ฝึกสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้และสามารถเขียนได้ด้วยตนเอง^{๗๒}

อัมพา ปัญญาภา^{๗๓} กล่าวถึงลักษณะของแบบฝึกที่ดี ดังนี้

๑. คำสั่ง ข้อเสนอแนะและคำชี้แจงใช้คำที่เข้าใจง่ายและไม่ยาวเกินไป เพื่อให้เด็กเข้าใจและศึกษาด้วยตนเองได้ตามต้องการ

^{๗๑} พนัส นาบุญ. การศึกษาความสามารถในการเขียนประโยคของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โดยใช้แบบฝึกการเขียนตามโครงสร้างประโยค. **ปริญญามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐. หน้า ๓๖.

^{๗๒} พรทิพย์ สองภักดี. การเขียนพยานุชชะ ก ถ ฎ ญ ฌ ของนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ในระดับช่วงชั้นที่ ๑ โดยใช้แบบฝึกมิ่งขวัญ. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐. หน้า ๓๓.

^{๗๓} อัมพา ปัญญาภา. การสร้างแบบฝึกทักษะการคูณโดยใช้การวิเคราะห์งาน สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์แม่ฮ่องสอน. **การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐. หน้า ๒๑.

๒. แจกแจงขั้นตอนการแก้ปัญหาจากทักษะใหญ่ออกเป็นทักษะย่อยโดยละเอียดให้เด็กฝึกทักษะที่แจกแจงเป็นทักษะย่อยแล้วหลายครั้ง จนเด็กมีความชำนาญเน้นการฝึกซ้ำ ๆ

๓. ภาษาที่ใช้ในการแสดงขั้นตอนย่อยหรือทักษะย่อยของการแก้ปัญหาที่ได้จากการวิเคราะห์งานจะใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย คำไม่ยาก

๔. ระดับเนื้อหาหรือปัญหาเหมาะกับระดับพื้นฐานความสามารถของผู้เรียน

๕. กำหนดเวลาที่ใช้ในแบบฝึกทักษะให้เหมาะสม

๖. สร้างแรงจูงใจให้กับเด็กเกิดความอยากรู้อยากเห็นและกระตือรือร้น ที่อยากกระทำกิจกรรมโดยทุกครั้งเมื่อจบการฝึกให้การเสริมแรงเด็ก โดยชมเชยด้วยคำพูดหรือเขียนให้กำลังใจในแบบฝึกทักษะเพื่อให้เด็กจะได้อยากทำกิจกรรมต่อไป

๗. มีการวัดและประเมินผลหรือสังเกตพฤติกรรมเด็กอย่างสม่ำเสมอเพื่อประเมินว่าเด็กมีทักษะแล้ว

สมพงษ์ ศรีพยาด ได้กล่าวว่า ลักษณะของแบบฝึกที่ดี ต้องคำนึงถึงการใช้หลักวิทยาและกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน ไม่น่าเบื่อและที่สำคัญต้องกระตุ้นให้นักเรียนสนใจใคร่รู้ มีคำชี้แจงสั้น ๆ ใช้เวลาที่เหมาะสมและมีความหลากหลาย นักเรียนสามารถฝึกฝนด้วยตนเองได้ อีกทั้งใช้เป็นสื่อพัฒนาทักษะความสามารถได้เป็นอย่างดี^{๗๔}

จากความหมายของลักษณะของแบบฝึกทักษะที่ดีข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ลักษณะของแบบฝึกที่ดี ต้องประกอบด้วย เนื้อหาต้องชัดเจน มีรูปแบบ มีความน่าสนใจ ตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เรียน ควรเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียนมาแล้ว ควรเลือกฝึกเป็นเรื่อง ๆ แต่ละเรื่อง ไม่ควรยาวจนเกินไป

๔. ประโยชน์ของแบบฝึกทักษะ

ไพบุลย์ มุลติ กล่าวถึง ประโยชน์ของแบบฝึกทักษะไว้ ดังนี้^{๗๕}

๑. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น
๒. ช่วยให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหาในบทเรียนและคำศัพท์ต่าง ๆ ได้คงทน
๓. ทำให้เกิดความสนุกสนานขณะเรียน

^{๗๔} สมพงษ์ ศรีพยาด. การพัฒนาชุดแบบฝึกการเขียนสะกดคำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านห้วยไคร้ จังหวัดสุโขทัย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสอนภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕. หน้า ๔๓.

^{๗๕} ไพบุลย์ มุลติ. การพัฒนาแผนการเรียนรู้และแบบฝึกทักษะการเขียนสะกดคำที่ไม่ตรงตามมาตราตัวสะกด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๖. หน้า ๕๒.

๔. ทำให้ผู้เรียนทราบความก้าวหน้าของตนเอง
๕. ผู้เรียนสามารถทบทวนความรู้ได้ด้วยตนเอง
๖. แบบฝึกทักษะสามารถนำมาวัดผลการเรียนที่เรียนแล้ว
๗. ช่วยให้ผู้ครูทราบข้อบกพร่องของผู้เรียนและนำไปปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่

ปาริชาติ สุพรรณกลาง^{๗๖} ได้กล่าวว่า แบบฝึกเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และทักษะทั้งยังช่วยแบ่งเบาภาระครูผู้สอน ซึ่งประโยชน์ของแบบฝึกทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้มากขึ้น มีความเชื่อมั่น ฝึกทำงานด้วยตนเอง ทำให้มีความรับผิดชอบ และทำให้ครูทราบปัญหาและข้อบกพร่องของนักเรียนในเรื่องที่เรียน ทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ทันที นอกจากนี้แบบฝึกยังเปิดโอกาสให้เด็กฝึกทักษะอย่างเต็มที่ ทั้งยังช่วยให้คงอยู่ได้นาน และเป็นเครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจบบทเรียนแต่ละครั้งอีกด้วย

ดารานีย์ จันทร์หอม^{๗๗} ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแบบฝึกว่า แบบฝึกมีประโยชน์ต่อการฝึกทักษะจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น สามารถจดจำเนื้อหาและคำศัพท์ต่าง ๆ ได้อย่างแม่นยำ เกิดความสนุกสนาน สามารถนำมาฝึกทบทวนได้ด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถทราบข้อบกพร่องของนักเรียนเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้นักเรียนสามารถนำไปใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อุษณีย์ เสือจันทร์ ได้กล่าวว่า แบบฝึกช่วยในการฝึกเสริมทักษะ ทำให้จดจำเนื้อหาได้คงทนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน สามารถนำมาแก้ปัญหาเป็นรายบุคคล และรายกลุ่มได้ดี ผู้เรียนสามารถนำมาทบทวนเนื้อได้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนทราบความก้าวหน้าของตน เป็นเครื่องมือที่ครูผู้สอนใช้ประเมินผลการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีว่านักเรียนเข้าใจมากน้อยเพียงใด^{๗๘}

^{๗๖} ปาริชาติ สุพรรณกลาง. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องการอินทิเกรตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ที่เรียนโดยใช้แบบฝึกเรียนเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มย่อย. **งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐. หน้า ๒๓.

^{๗๗} ดารานีย์ จันทร์หอม. การศึกษาความสามารถในการอ่านคาของเด็ที่มีปัญหาทางการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกการอ่านคำคล้องจอง. **ปริญญามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐. หน้า ๓๔.

^{๗๘} อุษณีย์ เสือจันทร์. การพัฒนาแบบฝึกทักษะแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง วิธีเรียงสับเปลี่ยนและวิธีจัดหมู่ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา (วิจัยและพัฒนาการศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๓. หน้า. ๑๗ – ๑๘

สมพร ตอยยิปิ ได้กล่าวว่า แบบฝึกมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ เพราะจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาบทเรียน และยังสามารถทบทวนเนื้อหาได้ด้วยตนเอง^{๗๙}

จากความหมายของประโยชน์ของแบบฝึกทักษะข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า แบบฝึกทักษะเป็นอุปกรณ์การเรียนชนิดหนึ่งที่ทำขึ้น สามารถพัฒนาการเรียนของนักเรียนได้ เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่งประโยชน์ของแบบฝึกทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้มากขึ้น มีความเชื่อมั่นฝึกทำงานด้วยตนเอง ทำให้มีความรับผิดชอบ และทำให้ครูทราบปัญหาและข้อบกพร่องของนักเรียนในเรื่องที่เรียนได้

๒.๕ แนวคิด ทฤษฎี หลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๑. ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทาน “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๓๐ ปี และได้ทรงเน้นย้ำแนวทางพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การป้องกันให้รอดพ้นจากวิกฤต และให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ^{๘๐}

ดังที่อภิชัย พันธเสน^{๘๑} ได้อัญเชิญพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ความว่า “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้อง ตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียวโดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดย

^{๗๙} สมพร ตอยยิปิ. การพัฒนาแบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนเซนต์เทเรซา หนองจอก กรุงเทพมหานคร. **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการมัธยมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔. หน้า ๓๗.

^{๘๐} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย**. (กรุงเทพมหานคร : เพชรรุ้งการพิมพ์, ๒๕๕๐). หน้า ๖.

^{๘๑} อภิชัย พันธเสน. **สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๙. หน้า ๓๙.

สอดคล้องด้วย ก็จะทำให้เกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด...”

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ประเทศไทยได้ประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงจนเกิดผลกระทบทั่วทั้งประเทศ และเพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าว ประกอบกับการที่ทรงมีพระราชประสงค์ให้ประชาชนคนไทยมีความพออยู่พอกินตามอัตภาพ จึงพระราชทานพระบรมราโชวาทเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชนในสภาวะที่ประเทศประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ความว่า “การเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมี พอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหาร จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นก็มากเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไรไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่างๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัย คนอื่นเขาต้องมีเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่าเศรษฐกิจการค้าไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง เลยรู้สึกว่า ไม่หุหุหุ แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่าผลิตให้พอเพียงได้...”

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในทางเศรษฐกิจและสาขาอื่น ๆ มาร่วมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ และได้จัดทำเป็นบทความเรื่อง "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" และได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยเมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทานและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำบทความที่ทรงแก้ไขแล้วไปเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๒

๒. ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

สุเมธ ตันติเวชกุล^{๘๒} กล่าวถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงว่าหมายถึงเศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองอยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือตั้งตัวให้มีความพอกิน พอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกระดับทางเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอ ที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้

^{๘๒} สุเมธ ตันติเวชกุล. ใต้เบื้องพระยุคลบาท. พิมพ์ครั้งที่ ๘. (กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๙), หน้า ๒๘๖.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ^{๔๓} ได้ให้คำจำกัดความ “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิคณะหนึ่งที่ติดตามพระราชดำรัสและพระราชกระแสอย่างใกล้ชิด และนำมาเรียบเรียงก่อนนำขึ้นกราบบังคมทูลเกล้าฯ ถวายขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตนำออกเผยแพร่มิไยความว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคมสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เฉลิมศรี ชุมเกษียณ^{๔๔} กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำรงชีวิตแบบพอเพียงนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง การคิดพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างเอื้อเพื่อเอื้อแผ่ และที่สำคัญคือ การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับศาสนาพุทธที่ให้เราดำรงชีวิตแบบทางสายกลางไม่ทำการใด ๆ ที่เบียดเบียนตนเอง หรือผู้อื่นไม่ฟุ้งเฟ้อ หรือทำอะไรเกินตน รู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่นตามความเหมาะสมและกำลังความสามารถของตน เชื่อในผลของการกระทำ หรือเรียกว่ากฎแห่งกรรม ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของเหตุและปัจจัย รวมทั้งการดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง คำนึงถึงความพอดีไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไป สามารถนำหลักปรัชญาไปใช้ได้กับทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับสังคม

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายว่าหนทางไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้พุทธธรรมก็คือการนำเอาพุทธธรรมไปปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดเป็นระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่ทำให้สังคมไทยมีทางออกจากระบบเศรษฐกิจแบบเดิม ๆ ที่นับวันมีแต่จะทำให้ประเทศชาติไปสู่ความเสื่อมมากยิ่งขึ้น

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒.

^{๔๔} เฉลิมศรี ชุมเกษียณ. การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับภาวะการณ์เป็นหนี้สินของข้าราชการทหาร สังกัดกองทัพอากาศ ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร. **งานนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรเพื่อความมั่นคง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐. หน้า ๒๕.

ทุกที่ ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงนี้อาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการนำเอาหลักเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธมาประยุกต์ใช้ในภาคปฏิบัติจริง ๆ ก็คงไม่ผิดเพราะในระบบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธนั้น มุ่งสอนให้ควรจำกัดความต้องการของตัวเองละบริโภคน้อย ๔ โดยคำนึงถึง “คุณค่าแท้” หรือ “ความเหมาะสมกับอัตภาพ” ของตนเองเป็นสำคัญ โดยได้อธิบายไว้ดังนี้^{๔๕}

ตัณหา คือ ความอยากได้อะไรบางอย่างของตัวเองให้มีความสุขสะดวกสบาย พรั่งพร้อมด้วยวัตถุที่มากมายสมบูรณ์ พุดง่าย ๆ ว่าความอยากได้ผลประโยชน์

มานะ คือ ความต้องการที่ยิ่งใหญ่ อยากมีอำนาจครอบงำผู้อื่นตั้งแต่ระดับบุคคลถึงระดับสังคมประเทศชาติ พุดง่าย ๆ ว่าความใฝ่อำนาจ

ทิฐิ คือ ความยึดมั่นตลอดจนคลั่งไคล้ในค่านิยม แนวความคิด สิทธิ ศาสนา อุดมการณ์ต่าง ๆ ข้อนี้นับเป็นผู้ร้ายที่สุดที่รองรับปัญหา ไว้ให้เหนียวแน่นยึดถือ และแก้ไขยากเหมือนกับตัณหาและมานะที่นอนกันแล้ว

ประเวศ วะสี^{๔๖} กล่าวว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อคนอื่นไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค สิ่งเหล่านี้หลายคนอาจคิดเอาเอง พุดเอาเอง และกลัวไปเองทั้งนั้น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงในอย่างน้อย ๗ ประการด้วยกัน คือ

๑. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
๒. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอ จะรักคนอื่นไม่เป็น และทำลายมาก
๓. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน
๔. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง จะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น
๕. ปัญหาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
๖. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานทางวัฒนธรรมจึงจะมั่นคง เช่น เศรษฐกิจของจังหวัดตราด ไม่กระทบกระเทือนจากพองสบู่แตก ไม่มีคนตกงาน เพราะ

^{๔๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน**. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๔). หน้า. ๕๘ – ๖๐

^{๔๖} ประเวศ วะสี. **ระบบการเรียนรู้ใหม่ไปให้พ้นวิกฤตแห่งยุคสมัย**. (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๕๐), หน้า. ๒๑

อยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่ออาชีพการทำสวนผลไม้ ทำการประมง และการท่องเที่ยว

๗. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ুবวาบ เดียวจน เดียวรวยแบบกะทันหัน เดียวตงาน ไม่มีกิน ไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนี้ประชาชนยุคทองไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกินไป จึงทำให้สุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยน รุนแรง ฆ่าตัวตาย ดิทยา ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคง จึงทำให้สุขภาพจิตดี

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๘๗} ได้กล่าวไว้ในบทความ “พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ว่า “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตรงกับหลักการดำรงชีวิตในพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า สัมมาอาชีวะซึ่งเน้นมัชฌิมาปฏิปทา คือ ทางสายกลางระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ ตามหลักภาวนา ๔ ซึ่งไม่มุ่งการสนองตัณหาที่ไม่มีวันเต็มอิ่ม แต่มุ่งสร้างความรู้จักพอหรือสันโดษที่สัมพันธ์กับความสุขทั้ง สี่ประการ เช่น การรู้จักพอประมาณในการบริโภค โดยมีความสุขมวลรวมของประเทศเป็นดรรชนีชี้วัดการพัฒนาสังคมที่พัฒนาตามแนวปรัชญานี้จะเป็นสังคมพอเพียง เพราะสามารถพึ่งตนเองได้ไม่เป็นหนี้สิน สมาชิกของสังคมนี้เป็นผู้ร่ำรวยด้วยทรัพย์ภายในหรืออริยทรัพย์ จึงไม่มีการแก่งแย่ง แข่งขัน เบียดเบียนกัน มีแต่ความรักสมัคสมานสามัคคีจึงเป็นสังคมแห่งสันติสุข...”

ปริญญช พิบูลสรารุธ^{๘๘} ได้กล่าวไว้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้งหลักคิด และหลักปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบันได้พระราชทานให้ปวงชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า น้อมนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของแต่ละครอบครัว หรือกลุ่ม องค์กร ให้สามารถดำรงอยู่และก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล ตลอดจนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

จากความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถสรุปได้ว่า เศรษฐกิจที่มีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี คือ ทางสายกลางมัชฌิมาปฏิปทา เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง มีความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล มีสัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพโดยชอบ การเลี้ยงชีพโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น พออยู่ พอกิน ในการดำรงชีวิต

^{๘๗} พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (๒๕๕๗). พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.mcu.ac.th/site/theme/rector21042557.pdf>. (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๕ ก.ย. ๒๕๖๐)

^{๘๘} ปริญญช พิบูลสรารุธ. คลังหลวงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๑. หน้า ๗๓.

๓. ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญดังนี้

๑. เป็นรากฐานที่สำคัญของชีวิตของแต่ละคน ให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ตั้งตนได้ในทางเศรษฐกิจ และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

๒. เป็นรากฐานที่สำคัญของสังคม ทำให้สังคมมีความปกติสุข เลี้ยงชีพโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน ไม่มีการขัดแย้ง แยกแยะความสามัคคีกัน

๓. เป็นรากฐานที่สำคัญของประเทศชาติ ทำให้การบริหารประเทศมีความโปร่งใส ปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน มีการใช้อำนาจที่เป็นธรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าอย่างสมดุลและยั่งยืน

อุทัย สวงวนดีกุล^{๘๙} กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี ๒๕๔๐ และเมื่อภายหลังเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจแล้ว ได้ทรงเน้นย้ำให้ชี้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นจากความเดือดร้อน ทั้งยังช่วยให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนแม้ประเทศจะตกอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ก็ตาม

สุเมธ ตันติเวชกุล^{๙๐} กล่าวว่า ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การรู้จักโลกที่เราอยู่ว่ามีสภาพเป็นอย่างไร และการพัฒนาในอดีตให้อะไรแก่เราแล้วบ้าง เพื่อจะได้ไม่เดินไปสู่ความผิดพลาดซ้ำรอย เราพูดเรื่องความยั่งยืนแต่ไม่เคยทำอะไรให้เกิดความยั่งยืนเลย ทุกวินาทีถูกกระตุ้นให้บริโภคตลอดเวลาจากโลกาภิวัตน์ถ้าหยุดการบริโภคเมื่อไหร่ธุรกิจก็จบ ดังนั้นเพื่อความเป็นอยู่ของคนไทยในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ เราควรต้องคิดถึง ความอยู่รอดของตัวเองและของโลก ซึ่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นตัวนำทางไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยขณะนี้วิธีคิดในการทำธุรกิจควรเปลี่ยนจากใช้อุปสงค์เป็นตัวตั้ง และสร้างอุปทานมาสนองอย่างไม่มีที่สิ้นสุดเปลี่ยนเป็นเอาอุปทานตั้งและปรับอุปสงค์ให้สอดคล้องกับอุปทานที่มีอยู่เพื่อให้เกิดการผลิตที่ยั่งยืน

^{๘๙} อุทัย สวงวนดีกุล. **คู่มือเกษตรกรเพื่อการพึ่งพาตนเองตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง**. (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘). หน้า ๑

^{๙๐} สุเมธ ตันติเวชกุล. **ใต้เบื้องพระยุคลบาท**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. (กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ^{๙๑} กล่าวว่า การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจังจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศก้าวหน้าไปอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี อันจะนำไปสู่ “ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย”

สรุปความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง คือ หลักเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นให้ประชาชนคนไทย ได้รู้จักดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน ที่สำคัญคือเป็นแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานให้กับปวงชนชาวไทย ในยามที่ประเทศเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน พร้อมรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้

๔. หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง^{๙๒} ได้กล่าวถึงหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบกับการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำ ซึ่งมีหลักพิจารณาอยู่ ๕ ส่วน ดังนี้

๑) กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

๒) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

^{๙๑} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย**. (กรุงเทพมหานคร : เพชรรุ้งการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๔.

^{๙๒} คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๘). หน้า. ๑๓ – ๑๗

๓) คำนียาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะพร้อม ๆ กันดังนี้

๓.๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๓.๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

๓.๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้และไกล

๔) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

๔.๑) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

๔.๒) เงื่อนไขคุณธรรม ที่ส่งเสริมสร้างประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

๕) แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

ปริยานุช พิบูลสรารุช^{๔๓} ได้สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้

๑) กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

๒) เป้าหมาย มุ่งให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

๓) หลักการ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

^{๔๓} ปริยานุช พิบูลสรารุช. เศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา. (กรุงเทพมหานคร : โครงการวิจัย เศรษฐกิจพอเพียงสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ๒๕๕๑). หน้า. ๓

๔) เงื่อนไขพื้นฐาน (ความรู้คู่คุณธรรม)

๔.๑) จะต้องอาศัยความรู้รอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน

๔.๒) การเสริมสร้างจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ

กระทรวงศึกษาธิการ^{๙๔} กล่าวถึงหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยทุกเพศ ทุกวัย และทุกฐานะ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติและพัฒนาตนเองให้รู้จักคิด ทำเป็นอย่างมีเหตุผล เพื่อการสร้างสังคมฐานเศรษฐกิจและการเรียนรู้ที่พร้อมรับต่อความเสี่ยง บนพื้นฐานของความรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง และมีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนกัน มีการแบ่งปันช่วยเหลือกัน ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือสามัคคีปรองดองของคนในชาติ

หลักคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ประกอบด้วยหลักการสำคัญ ๓ ประการ ดังนี้^{๙๕}

๑) ความพอประมาณ หมายถึง หลักของความพอประมาณหรือความพอดี ๕ ประการ ได้แก่ ความพอดีด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยีและด้านเศรษฐกิจ หลักของความพอประมาณ (พอดี) ๕ ประการ

๑.๑) พอดีด้านจิตใจ เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอมนึกถึงประโยชน์ส่วนรวม

๑.๒) พอดีด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน

๑.๓) พอดีด้านทรัพยากร รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเกิดความยั่งยืนสูงสุด

๑.๔) พอดีด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสอดคล้องต่อความต้องการเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

^{๙๔} กระทรวงศึกษาธิการ. **ทำดีถวายพ่อ ชีวิตพอเพียง**. (กรุงเทพมหานคร : สำนักกิจการพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒). หน้า. ๙ – ๑๑

^{๙๕} กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวทางการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา**. โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ๒๕๕๒. หน้า. ๑๐

๑.๕) พอดีด้านเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอควรพออยู่พอกิน สมควรตามอัตภาพและฐานะของตน

๒) ความมีเหตุผล หมายถึง หลักของความมีเหตุผล ๕ ประการ ได้แก่ ยึดความประหยัด ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ ไม่หยุดนิ่งที่จะแก้ปัญหา และปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี หลักของความมีเหตุผล ๕ ประการ

๒.๑) ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพ

๒.๒) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลน ในการดำรงชีพ

๒.๓) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในทางการค้าขาย ประกอบอาชีพ แบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง

๒.๔) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก

๒.๕) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลด เลิก สิ่งชั่วกิเลสให้หมดสิ้นไป ไม่ก่อความชั่วให้เป็น เครื่องทำลายตัวเอง ทำลายผู้อื่น พยายามเพิ่มพูนรักษาความดีที่มีอยู่ให้งอกงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๓) มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง ภูมิคุ้มกัน ๒ ประการ ได้แก่ ภูมิปัญญา และภูมิธรรมหลัก ของความมีภูมิคุ้มกัน ๒ ประการ

๓.๑) ภูมิปัญญา : มีความรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง

๓.๒) ภูมิธรรม : ซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน และแบ่งปัน

สรุปหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักอยู่ ๕ ส่วน ดังนี้

๑) ความพอประมาณ คือความพอดี ไม่น้อยไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น

๒) ความมีเหตุผล คือการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงจะต้องเป็นไปอย่างมี เหตุผล

๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว คือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง ด้านต่างๆที่จะเกิดขึ้น

๔) การมีความรู้ คือ ความรอบรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่จะนำความรู้ นั้น มาใช้ประโยชน์มาพิจารณาเชื่อมโยงเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

๕) การมีคุณธรรม คือ คุณสมบัติของบุคคลที่ต้องมีความตระหนักในคุณธรรมมีความ ซื่อสัตย์สุจริต มีความโปร่งใสปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน ใช้อำนาจที่เป็นธรรมเพื่อประโยชน์ ส่วนรวมและมีความอดทน มีความเพียร

๒.๖ แนวคิดเกี่ยว ทฤษฎี เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

๑. ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Achievement) เป็นสมรรถภาพในด้านต่าง ๆ ที่นักเรียนได้จากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากครูผู้สอน มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายความของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไว้ดังนี้

นพรัตน์ นาคหรั่ง ได้ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์เรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน โดยวัดตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสามารถวัดได้ ๒ ลักษณะ คือ วัดด้านปฏิบัติ และวัดด้านเนื้อหา^{๙๖}

กนกวรรณ สมโต ได้ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คุณลักษณะความสามารถของบุคคลที่พัฒนางอกงามขึ้น โดยมีผลมาจากการเรียนการสอน การฝึกฝนอบรมซึ่งจะมีผลต่อความสามารถทางสมอง ความรู้ ทักษะ ความรู้สึก และค่านิยมต่าง ๆ ^{๙๗}

ฉัตรปวีณ์ จรสุรารัตน์ ได้ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง วิธีการตรวจสอบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ตั้ง ไว้เพียงใด การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสมรรถภาพทางสมองและสติปัญญาของนักเรียน ภายหลังจากที่ได้เรียนมาแล้ว โดยใช้แบบทดสอบ^{๙๘}

ศิริชัย กาญจนวาสี^{๙๙} ได้ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง เป็นผลการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนดไว้ล่วงหน้า อันเกิดจากกระบวนการเรียนการสอนในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่ผ่านมา

^{๙๖} นพรัตน์ นาคหรั่ง. การสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย. โรงเรียนบ้านราหุลอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๔๘. หน้า ๓๘.

^{๙๗} กนกวรรณ สมโต. การสร้างแบบฝึกทักษะการเขียนสะกดคำ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนสายอักษร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๙, หน้า ๒๖.

^{๙๘} ฉัตรปวีณ์ จรสุรารัตน์, ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ในมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, (สมุทรปราการ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ) วารสาร มจร. วิชาการ ๓๓. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒๔ มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๒.

^{๙๙} ศิริชัย กาญจนวาสี, ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม, พิมพ์ครั้งที่ ๖. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒๔.

สมพร เชื้อพันธ์^{๑๐๐} ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถ ความสำเร็จและสมรรถภาพด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนที่ได้จากการเรียนรู้อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน การฝึกฝนหรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคลซึ่งสามารถวัดได้จากการทดสอบด้วยวิธีการต่าง ๆ

นภาพร ศรีจันทร์ ได้ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถเข้าถึงความรู้ (Knowledge attained) การพัฒนาทักษะในการเรียนโดยอาศัยความพยายามจำนวนหนึ่ง และแสดงออกในรูปของความสำเร็จ ซึ่งสามารถสังเกตและวัดได้ด้วยเครื่องมือทางจิตวิทยาหรือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั่วไป^{๑๐๑}

พิชิต ฤทธิ์จัญญ์^{๑๐๒} กล่าวถึงความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความรู้ ทักษะและความสามารถทางวิชาการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้มาแล้วว่าบรรลุผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใด

Good ให้ความหมาย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Attained) หรือการพัฒนาทักษะทางการเรียน ซึ่งโดยปกติพิจารณาจากคะแนนสอบที่กำหนดคะแนนที่ได้จากงานที่ครูผู้สอนมอบหมายให้หรือทั้งสองอย่าง^{๑๐๓}

จากความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สรุปได้ว่า หมายถึง คะแนนที่ได้จากความรู้ความสามารถของนักเรียนในการเรียน หรือผลที่ได้จากการประเมินการเรียนรู้ ทักษะต่าง ๆ ทั้งด้านการอ่าน การเขียน การคิดวิเคราะห์ ของผู้เรียน ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งวัดผลความสำเร็จหรือระดับความรู้ความสามารถของผู้เรียนว่ามีความรู้มากน้อยเพียงใด จากผลของคะแนนสอบในแต่ละวิชา และประเมินผลออกมาในรูปของเกรดเฉลี่ยสะสม

^{๑๐๐} สมพร เชื้อพันธ์, การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โดยใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองกับการจัดการเรียนการสอนตามปกติ, **วิทยานิพนธ์ ค.ม. (หลักสูตรและการสอน)**, (พระนครศรีอยุธยา : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๗), หน้า. ๕๓

^{๑๐๑} นภาพร ศรีจันทร์. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เรื่องเศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โดยใช้ภาพการ์ตูนประกอบการเรียนแบบอริยสัจ ๔. **การศึกษามหาบัณฑิต. หลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, ๒๕๕๑. หน้า. ๓๐๗

^{๑๐๒} พิชิต ฤทธิ์จัญญ์. **หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. (กรุงเทพมหานคร : แฮสออฟเคอร์มีส์, ๒๕๕๒). หน้า. ๙๖

^{๑๐๓} Good, Carter. V. **Dictionary of Education**. (3rd ed.). New York: McGraw – Hill Book Company, 1973, pp. 6 - 7.

๒. องค์ประกอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน Bloom^{๑๐๔} กล่าวว่าสิ่งที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. พฤติกรรมด้านความรู้และความคิด (Cognitive Entry Behaviors) หมายถึง ความรู้ความสามารถทักษะต่างๆ ของผู้เรียนที่มีมาก่อน

๒. คุณลักษณะทางจิตใจ (Affective Entry Characteristics) หมายถึง แรงจูงใจที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียน อยากรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้แก่ ความสนใจในวิชาเรียน เจตคติต่อเนื้อหาวิชา และสถาบัน การยอมรับความสามารถของตนเอง เป็นต้น

๓. คุณภาพทางการเรียนการสอน (Quality of Instruction) หมายถึง ประสิทธิภาพการเรียนการสอนที่ผู้เรียนจะได้รับ ได้แก่ การแนะนำ การปฏิบัติและแรงเสริมของผู้สอนที่มีต่อผู้เรียน เป็นต้น

องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยมนุษย์มีความสามารถในการเรียนรู้แตกต่างกัน เนื่องจากปัจจัยมากมาย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ประกอบด้วย^{๑๐๕}

๑. ตัวผู้เรียน ได้แก่ ระบบประสาทวิทยา วุฒิภาวะทางร่างกาย ทางอารมณ์และสังคม ความพร้อม ประสบการณ์เดิม แรงจูงใจความบกพร่องทางกายบางประการ อารมณ์ อายุ เพศ และสติปัญญา

๒. บทเรียนหรือลักษณะของงาน ได้แก่ การวางเนื้อหาของบทเรียน การจัดความยากง่ายของบทเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียน บทเรียนมีความหมายความยาวของบทเรียน และสิ่งรบกวน

๓. วิธีการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การให้คำ แนะนำเกี่ยวกับแหล่งความรู้เพิ่มเติม ผู้สอนมีวิธีการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาในบทเรียนและการฝึกปฏิบัติภายหลังการสอน

๔. ความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้

๕. องค์ประกอบสำคัญจากสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ จิตวิทยาและวัฒนธรรมในสังคม

^{๑๐๔} Bloom, B.S. (1976). *Human Characteristics and School Learning*. New York : McGraw -Hill. pp. 139

^{๑๐๕} วิภาพร มาพบสุข. *จิตวิทยาทั่วไป*. (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๔๒).
หน้า. ๓๒๓ - ๓๒๗

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ประกอบด้วย
 พละ ๕ คือ ธรรมอันเป็นกำลัง หรือ ธรรมที่เป็นใหญ่ในกิจของตน หมายถึง การกระทำหน้าที่ของตน
 ทำให้บุคคลมีศรัทธา ไม่มีความเกียจคร้าน ไม่มีความประมาท ไม่มีความฟุ้งซ่าน ไม่มีความหลง เป็น
 พลังทำให้เกิดความมั่นคง ได้แก่

๑. ศรัทธา คือ ความเชื่อมั่นตั้งใจในสิ่งที่ดีงาม เช่น เชื่อมั่นว่า การที่คนเราจะประสบ
 ความสำเร็จในชีวิตนั้นต้องมีความตั้งใจต่อสิ่งนั้น ๆ ย่อมได้รับผลดี

๒. วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม ถ้าปรารถนาจะทำการสิ่งใดให้สำเร็จแล้ว ก็ต้องมีความ
 เพียรพยายามกระทำไป ไม่ท้อถอย

๓. สติ คือ ความระลึกได้ ความรู้สึก ความรู้สึกตัว ความไม่เผลอ การคุมใจไว้ได้

๔. สมาธิ คือ ความตั้งใจมั่น การทำให้สงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน การมีจิตกำหนดแน่วแน่
 อยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ ในขณะที่ทำงานหรือกระทำสิ่งใด ๆ ก็มีใจจดจ่ออยู่กับงานนั้น ๆ
 ไม่วอกแวกไปคิดเรื่องอื่น

๕. ปัญญา คือ ความรู้ ความเฉลียวฉลาด มีประสบการณ์ สามารถคิดวิเคราะห์ มี
 วิจารณ์ญาณที่ดี มีความสามารถเข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ และมีการตัดสินใจที่ดี

๓. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับครูที่จะใช้ในการตรวจสอบผลการ
 เรียนรู้ของผู้เรียนอันเนื่องจากการจัดการเรียนการสอนของครูว่า ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถหรือ
 สัมฤทธิ์ผลในแต่ละรายวิชามากน้อยเพียงใด มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของแบบทดสอบ
 วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ดังนี้

สมบัติ ท้ายเรือคำ ได้กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบ
 ที่ใช้วัดระดับความสามารถของผู้เรียนว่ามีความรู้ ความสามารถและทักษะในเนื้อหาวิชาที่เรียนไป
 แล้วมากน้อยเพียงใด^{๑๐๖}

บุญชม ศรีสะอาด ได้กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นแบบทดสอบที่
 ใช้วัดผลการเรียนรู้ในเนื้อหา และจุดประสงค์ในรายวิชาต่าง ๆ ที่เรียนมาในโรงเรียนและสถานศึกษา
 ต่าง ๆ เป็นเครื่องมือหลักของการวัดผล^{๑๐๗}

^{๑๐๖} สมบัติ ท้ายเรือคำ. เอกสารประกอบการสอนวิชาการวิจัยการศึกษาเบื้องต้น. คณะศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๗. หน้า. ๗๓

^{๑๐๗} บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕).
 หน้า. ๑๒๒

จากความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง แบบทดสอบที่วัดสมรรถภาพของผู้เรียนหลังจากได้รับการฝึกฝนอบรมมาแล้ว ซึ่งเป็นผลจากการเรียนของรายวิชาที่สอบนั้น ว่ามีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่เรียนมากหรือน้อยเพียงใด

๔. ประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ดังนี้

พิชิต ฤทธิ์จัญญ ได้กล่าวถึงประเภทของแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์โดยแบ่งออกเป็น ๒ ชนิด คือ^{๑๐๘}

๑. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง หมายถึง แบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเฉพาะกลุ่มที่ครูสอน เป็นแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นใช้กันทั่วไปในสถานศึกษามีลักษณะเป็นแบบทดสอบข้อเขียนซึ่งแบ่งออกได้ ๒ ชนิด คือ

๑.๑ แบบทดสอบอัตนัย เป็นแบบทดสอบที่กำหนดคำถามหรือปัญหาให้ แล้วให้ผู้ตอบเขียนโดยแสดงความรู้ ความคิด เจตคติได้อย่างเต็มที่

๑.๒ แบบทดสอบปรนัย หรือแบบให้ตอบสั้น ๆ เป็นแบบทดสอบที่กำหนดให้ผู้สอบเขียนตอบสั้น ๆ หรือมีคำตอบให้เลือกแบบจำกัดคำตอบ ผู้ตอบไม่มีโอกาสแสดงความรู้ ความคิดได้อย่างกว้างขวางเหมือนแบบทดสอบอัตนัย แบบทดสอบชนิดนี้แบ่งออกเป็น ๔ ชนิด คือ แบบทดสอบถูก – ผิด แบบทดสอบเติมคำ แบบทดสอบจับคู่ และแบบทดสอบเลือกตอบ

๒. แบบทดสอบมาตรฐาน หมายถึง แบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนทั่ว ๆ ไปซึ่งสร้างโดยผู้เชี่ยวชาญมีการเคราะห์และปรับปรุงอย่างดีจนมีคุณภาพ มีมาตรฐาน กล่าวคือ มีมาตรฐานในการดำเนินการสอบ วิธีการให้คะแนนและการแปลความหมายของคะแนน

บุญชม ศรีสะอาด^{๑๐๙} ได้แบ่งประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. แบบทดสอบอิงเกณฑ์ (Criterion Referenced Test) หมายถึง แบบทดสอบที่สร้างขึ้นตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม มีคะแนนจุดตัดหรือเกณฑ์สำหรับใช้ตัดสินว่า ผู้สอบมีความรู้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การวัดตรงตามจุดประสงค์เป็นหัวใจสำคัญของแบบทดสอบประเภทนี้

^{๑๐๘} พิชิต ฤทธิ์จัญญ. หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : เข้าท์ออฟเคอร์มีสท์, ๒๕๔๕). หน้า. ๙๗

^{๑๐๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า. ๕๕

๒. แบบทดสอบอิงกลุ่ม (Norm Referenced Test) หมายถึง แบบทดสอบที่มุ่งสร้างเพื่อวัดให้ครอบคลุมหลักสูตร จึงสร้างตามตารางวิเคราะห์หลักสูตร ความสามารถในการจำแนกผู้ตอบตามความเก่งอ่อนได้ดี เป็นหัวใจสำคัญของข้อสอบในแบบทดสอบประเภทนี้ การรายงานผลการสอบอาศัยคะแนนมาตรฐาน ซึ่งเป็นคะแนนที่สามารถให้ความหมายแสดงถึงสถานภาพความสามารถ ของบุคคลนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่น ๆ ที่ใช้เป็นกลุ่มเปรียบเทียบ

สรุปได้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มี ๒ ประเภท ดังนี้

๑. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น (teacher made test) เป็นข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ที่กำหนดไว้โดยเฉพาะกลุ่ม ครูที่สอนเท่านั้น

๒. แบบทดสอบมาตรฐาน (standardized test) เป็นข้อสอบที่วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ได้มีการพัฒนาด้วยการวิเคราะห์ทางสถิติมาแล้วหลายครั้งจนมีคุณภาพสมบูรณ์ ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งเรียกว่า เกณฑ์ปกติ (Norm) ไว้สำหรับเปรียบเทียบคุณภาพต่าง ๆ ของนักเรียน

๕. ประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ครูสร้างขึ้น

สมนึก ภัททิยธนี ได้แบ่งประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ครูสร้างขึ้นเป็น ๖ ประเภท ดังนี้^{๑๑๐}

๑. ข้อสอบแบบความเรียงหรืออัตนัย (subjective or essay) เป็นข้อสอบที่มีเฉพาะคำถามแล้วให้นักเรียนเขียนตอบอย่างเสรี เขียนบรรยายตามความรู้และข้อคิดเห็นของแต่ละคน

๒. ข้อสอบแบบ กา ถูก-ผิด (True- fallacy test) เป็นข้อสอบแบบเลือกตอบที่มี ๒ ตัวเลือกแต่ละตัวเลือกดังกล่าวเป็นแบบคงที่และมีความหมายตรงข้าม เช่น ถูก-ผิด ใช่-ไม่ใช่ เหมือนกัน - ต่างกัน

๓. ข้อสอบแบบเติมคำ (completion test) เป็นข้อสอบที่ประกอบด้วยประโยชน์หรือข้อความที่ยังไม่สมบูรณ์แล้วให้ผู้ตอบเติมคำหรือประโยค หรือข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้นั้นเพื่อให้มีใจความสมบูรณ์และถูกต้อง

๔. ข้อสอบตอบสั้น (short answer test) ข้อสอบประเภทนี้คล้ายกับข้อสอบแบบเติมคำ แต่แตกต่างกันที่ข้อสอบแบบตอบสั้น ๆ เขียนเป็นประโยคคำถามที่สมบูรณ์แล้วให้ผู้ตอบเขียนตอบคำตอบที่ต้องการจะสั้นและกะทัดรัดได้ใจความสมบูรณ์ ไม่ใช่เป็นการบรรยายแบบข้อสอบความเรียงหรืออัตนัย

๕. ข้อสอบแบบจับคู่ (matching test) เป็นข้อสอบเลือกตอบชนิดหนึ่งโดยมีคำหรือข้อความแยกออกจากกันเป็น ๒ ชุด แล้วให้ผู้ตอบเลือกจับคู่ว่าแต่ละข้อความในชุดหนึ่ง (ตัวยืน) จะคู่

^{๑๑๐} สมนึก ภัททิยธนี. การวัดผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. ภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม: ประสานการพิมพ์, ๒๕๔๖. หน้า ๕๕ - ๕๖

กับคำ หรือข้อความใดในอีกชุดหนึ่ง (ตัวเลือก) ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างไรอย่างหนึ่งตามที่ผู้ออกข้อสอบกำหนดให้

๖. ข้อสอบแบบเลือกตอบ (multiple choice test) คำถามเลือกตอบโดยทั่วไปจะประกอบด้วย ๒ ตอน คือ ตอนนาหรือคำถาม (stem) กับตอนเลือก (choice) ในตอนเลือกนี้ประกอบด้วย ตัวเลือกที่เป็นคำตอบถูกและตัวเลือกที่เป็นตัวลวง ปกติจะมีคำถามที่กำหนดให้นักเรียนพิจารณา แล้วหาตัวเลือกที่ถูกต้องมากที่สุดเพียงตัวเลือกเดียวจากตัวลวงอื่น ๆ และคำถามแบบเลือกตอบที่ดี นิยมใช้ตัวเลือกที่ใกล้เคียงกัน โดยไม่สังเกตจะเห็นว่า ทุกตัวเลือกถูกหมด แต่ความจริงมีน้ำหนักถูกมากน้อยต่างกัน การที่ครูผู้สอบจะเลือกออกข้อสอบประเภทใดนั้นต้องพิจารณาข้อดีข้อจำกัด ความเหมาะสมของแบบทดสอบกับเนื้อหา หรือจุดประสงค์ในการเรียนรู้

๖. คุณลักษณะของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี

สมนึก ภัททิยธนี สรุปคุณลักษณะของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีไว้ ๑๐ ประการ คือ^{๑๑๑}

๑. ความเที่ยงตรง (validity) หมายถึง ลักษณะของแบบทดสอบทั้งฉบับที่สามารถวัดได้ตรงกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการ หรือวัดในสิ่งที่ต้องการวัดได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ความเที่ยงตรงจึงเปรียบเสมือนหัวใจของการทดสอบ

๒. ความเชื่อมั่น (reliability) หมายถึง ลักษณะของแบบทดสอบทั้งฉบับที่สามารถวัดได้คงที่คงวาไม่เปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะทำการสอนใหม่กี่ครั้งก็ตาม

๓. ความยุติธรรม (fair) หมายถึง ลักษณะของแบบทดสอบที่ไม่เปิดโอกาสให้มีการเปรียบเทียบในกลุ่มผู้สอบเข้าด้วยกัน ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนทำข้อสอบได้โดยการเดา

๔. ความลึกของคำถาม (scorching) หมายถึง ข้อสอบแต่ละข้อนั้นจะต้องไม่ถามผิวเผิน หรือถามประเภทความรู้ ความจำ แต่ต้องให้นักเรียน นำความรู้ความเข้าใจไปคิดดัดแปลงแก้แล้วจึงตอบได้

๕. ความยั่วยุ (exemplary) หมายถึง แบบทดสอบที่นักเรียนทำด้วยความสนุกเพลิดเพลิน ไม่เบื่อหน่าย

๖. ความจำเพาะเจาะจง (definition) หมายถึง ข้อสอบที่มีแนวทาง หรือทิศทางการถามชัดเจน ไม่คลุมเครือไม่แฝงกลเม็ดให้นักเรียน

๗. ความเป็นปรนัย (objective) หมายถึง แบบทดสอบที่มีความเป็นปรนัยจะต้องมีคุณสมบัติ ๓ ประการ คือ

๑) ตั้งคำถามให้ชัดเจน ทำให้ผู้เข้าสอบทุกคนเข้าใจความหมายตรงกัน

^{๑๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า. ๕๗

๒) ตรวจให้คะแนนได้ตรงกันแม้ว่าจะตรวจหลายครั้ง หรือตรวจหลายคนก็ตาม

๓) แปลความหมายของคะแนนได้เหมือนกัน

๘. ประสิทธิภาพ (efficiency) หมายถึง แบบทดสอบที่มีจำนวนข้อพอประมาณใช้เวลาสอบให้พอเหมาะ ประหยัดค่าใช้จ่าย จัดทำแบบทดสอบด้วยความประณีตตรวจให้คะแนนได้รวดเร็ว รวมถึงสิ่งแวดล้อมในการสอบที่ดี

๙. อำนาจจำแนก (discrimination) หมายถึง ความสามารถในการจำแนกผู้สอบ ข้อสอบที่ดีจะต้องมีอำนาจจำแนกสูง

๑๐. ความยาก (difficulty) ขึ้นอยู่กับทฤษฎีที่เป็นหลักยึด เช่น ตามทฤษฎีที่เป็นหลักยึดตามทฤษฎีการวัดผลแบบอิงกลุ่ม ข้อสอบที่ดี คือข้อสอบที่ไม่ยากหรือไม่ง่ายเกินไปหรือมีความยากง่ายพอเหมาะ ส่วนทฤษฎีการวัดผลแบบอิงเกณฑ์นั้นความยากง่ายไม่ใช่สิ่งสำคัญ สำคัญที่ข้อสอบนั้นได้วัดในจุดประสงค์ที่ต้องการวัดได้จริงหรือไม่ ถ้าวัดได้จริงก็นับว่าเป็นข้อสอบที่ได้ไม่ว่าเป็นข้อสอบที่ง่ายก็ตาม

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑. งานวิจัยในประเทศ

ชวัลกร แสงทอง^{๑๑๒} ได้ทำการวิจัย การพัฒนาชุดการสอน เรื่อง มาตรฐานตัวสะกดสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านออกเสียง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ผลการวิจัยพบว่า ๑) ชุดการสอน เรื่องมาตรฐานตัวสะกด สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านออกเสียง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนวัดพิบูลเงิน มีประสิทธิภาพ ๘๐.๑๖ / ๘๐.๖๖ ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ๒) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเมื่อเรียนด้วยชุดการสอนพบว่าสูงกว่าคะแนนสอบก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ ๓) ดัชนีประสิทธิผลของชุดการสอนมีค่าเท่ากับ ๐.๗๔ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุดการสอนดังกล่าวสามารถทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ร้อยละ ๗๔ เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ ๗๔ และ ๔) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยชุดการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๗๐$, S.D.= ๐.๔๙)

ณัฐกมล วัชรวงษ์ทวี^{๑๑๓} ได้ทำการวิจัย การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง ภูมิศาสตร์ทวีปยุโรป สาระภูมิศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

^{๑๑๒} ชวัลกร แสงทอง. การพัฒนาชุดการสอน เรื่องมาตรฐานตัวสะกด สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านออกเสียง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑. วารสารวิชาการ e-Journal of Inonvative Education ปีที่ ๑, ฉบับที่ ๒ (เดือนพฤษภาคม - ตุลาคม ๒๕๕๖). หน้า. ๒๑๓

^{๑๑๓} ณัฐกมล วัชรวงษ์ทวี. “การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง ภูมิศาสตร์ทวีปยุโรป สาระภูมิศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๖. (บทคัดย่อ).

ผลการวิจัยพบว่า ๑) ชุดการเรียนรู้ เรื่อง ภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปสำหรับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ มีคุณภาพในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ๔.๗๑ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๙ ๒) ชุดการเรียนรู้ เรื่อง ภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปสำหรับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ มีประสิทธิภาพ ๘๖.๗๐ / ๙๓.๘๔ ๓) นักเรียนที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๔) นักเรียนมีความพึงพอใจในการเรียนด้วยชุดการเรียนรู้ สาระ ภูมิศาสตร์ เรื่อง ภูมิศาสตร์ทวีปยุโรป อยู่ในระดับมาก

พนารัตน์ ศรีปัญญากร^{๑๑๔} ได้ทำการวิจัย การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องเห็นว่า ชุดการเรียนรู้เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ควรใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีตัวอย่างกิจกรรม เศรษฐกิจพอเพียง มีเนื้อหาที่ให้ความรู้ มีภาพประกอบและสีสันสวยงาม มีการวัดผลประเมินผลหลังชุดการเรียนรู้แต่ละชุด

๒. ชุดการเรียนรู้ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ประกอบด้วย คำนำ วัตถุประสงค์ คำชี้แจงในการใช้ชุดการเรียนรู้ บทบาทของผู้เรียน ใบความรู้ ใบงาน แบบทดสอบ ชุดการเรียนรู้) มี ๓ ชุด คือ ๑) ประวัติความเป็นมาและความหมายขอเศรษฐกิจพอเพียง ๒) ระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียง ๓) การประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน และชุดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ๘๑.๓๓ / ๘๖.๑๑

๓. ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียน เรียนรู้จากชุดการเรียนรู้ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงด้วยตนเองโดยศึกษาจากคู่มือผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำชี้แนะ ซึ่งผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้

๔. ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีผลการเรียนรู้ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผู้เรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนเรียนและหลังเรียนใช้ชุดการเรียนรู้ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยหลังการใช้ชุดการเรียนรู้ ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการเรียนรู้

ศรัญญา ศิริวรศิลป์^{๑๑๕} ได้ทำการวิจัยการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การผลิตสินค้าและบริการ และความสามารถด้านการกระบวนการวิจัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ผลการวิจัยพบว่า

^{๑๑๔} พนารัตน์ ศรีปัญญากร. “การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๓. (บทคัดย่อ).

^{๑๑๕} ศรัญญา ศิริวรศิลป์. การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การผลิตสินค้าและบริการ และความสามารถด้านการกระบวนการวิจัย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ปีที่ ๘, ฉบับที่ ๒ (เดือนพฤษภาคม - สิงหาคม : ๒๕๕๘). ๑๑๖๙.

๑. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การผลิตสินค้าและบริการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒. ความสามารถด้านกระบวนการวิจัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๒.๓๙$, S.D. = ๐.๗๒)

๓. ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิจัยเป็นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๒.๓๙$, S.D. = ๐.๗๒)

๒. งานวิจัยต่างประเทศ

Gay & Gallagher^(๑๖) ได้ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างวิธีสอนโดยใช้แบบฝึกหัดสม่ำเสมอในช่วงเวลาการเรียนการสอน โดยมีการทดสอบย่อยระหว่างการเรียนการสอนในเรื่องเดียวนั้น ๆ กับการสอนโดยใช้แบบทดสอบย่อยระหว่างเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยฝึกทักษะการทำแบบฝึกหัดเพียงอย่างเดียว อย่างมีนัยสำคัญ

Larry^(๑๗) ได้ทำการศึกษาผลการใช้แบบฝึกทักษะกับนักเรียนระดับ ๑ - ๓ จำนวน ๘๗ คน ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกโดยใช้แบบฝึกทักษะมีคะแนนการทดสอบหลังการทำแบบฝึกมากกว่าคะแนนก่อนทำแบบฝึก และนักเรียนทำแบบทดสอบหลังจากฝึกทักษะเฉลี่ยร้อยละ ๘๙.๘๐ แสดงว่า แบบฝึกทักษะเป็นเครื่องช่วยให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าแบบฝึกทักษะสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ ทั้งด้านความรู้และความคิด สารวิชาที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ หลักคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ นอกจากนั้นยังจะช่วยเพิ่มพูนทักษะให้กับนักเรียนและมีความยั่งยืนในการเรียนรู้ เกิดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาต่อยอดเติมเต็มไปสู่องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการได้ฝึกอย่างแท้จริง

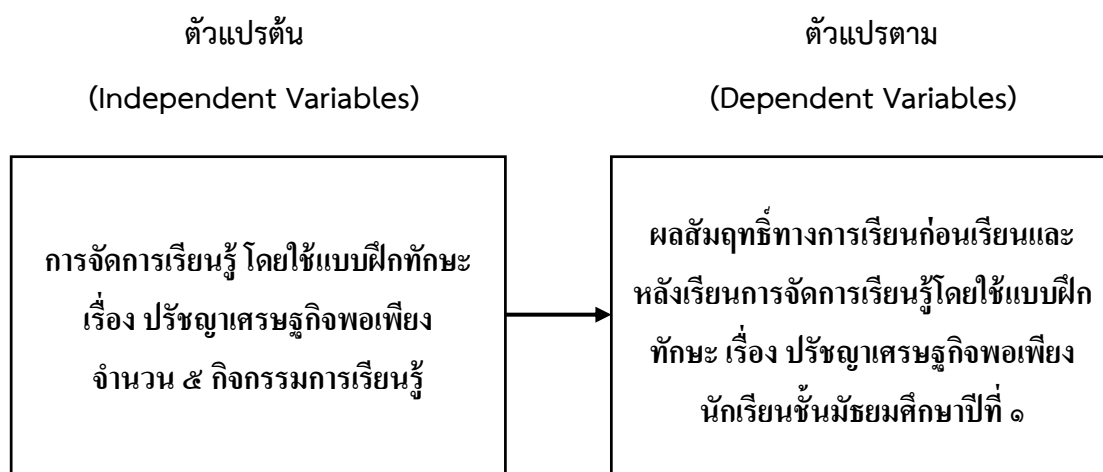
ดังนั้นผู้วิจัยจึงสร้างแบบฝึกทักษะวิชาเศรษฐศาสตร์ เรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้นตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรม หรือพัฒนาเครื่องมืออุปกรณ์การจัดการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับนักเรียน และใช้เป็นแนวทางนำความรู้ที่ได้ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

^(๑๖) Gay, L.R. & Gallagher, P.D. (1976). The Comparative Effectiveness of test Versus Written Exercise. The Journal of Educational Research. pp. 56 - 61.

^(๑๗) Larey, D.R. (1978). Effect of Feedback on Individuality. Dissertation Abstracts International, pp. 817 - A.

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ เรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ซึ่งจะแสดงตามแผนภาพของกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย